

25.2.2009 r.

**PRZEWODNIK PO WSPÓLNOTOWYCH PRZEPISACH W DZIEDZINIE
POMOCY PAŃSTWA
DLA MŚP**

**Z UWZGLĘDNIENIEM TYMCZASOWYCH ŚRODKÓW POMOCY PAŃSTWA
UŁATWIAJĄCYCH DOSTĘP DO FINANSOWANIA W DOBIE KRYZYSU FINANSOWEGO I
GOSPODARCZEGO**

Uwaga:

Niniejszy przewodnik zawiera zwięzły, czasem uproszczony przegląd przepisów z zakresu pomocy państwa. Na podstawie zawartych w nim informacji skrótowych oraz informacji w tabelach nie można wywodzić żadnych praw. Bardziej miarodajnym dla czytelnika źródłem informacji o zasadach mających zastosowanie w każdej dziedzinie są pełne wersje odpowiednich aktów prawnych, których dokładne numery referencyjne podano w tekście.

1.	WPROWADZENIE	3
1.1.	Rola MŚP	3
1.2.	Pomoc państwa dla MŚP	4
1.3.	Definicje	7
1.3.1.	Co to jest MŚP?	7
1.3.2.	Pojęcia związane z pomocą państwa	7
2.	WSPARCIE FINANSOWE DLA MŚP	8
2.1.	Pomoc w niewielkiej wysokości (zasada <i>de minimis</i>)	8
2.2.	Gwarancje państwa	10
2.3.	Pomoc w celu zapewnienia kapitału podwyższonego ryzyka	12
3.	ŚRODKI POMOCY W CELU WSPIERANIA WZROSTU I ROZWOJU MŚP	14
3.1.	Pomoc na badania, rozwój oraz innowacje	14
3.2.	Pomoc na ochronę środowiska	17
3.3.	Pomoc regionalna	20
3.4.	Pomoc inwestycyjna i pomoc na zatrudnienie	23
3.5.	Pomoc szkoleniowa	24
3.6.	Pomoc na usługi doradcze i udział w targach	25
3.7.	Pomoc na promowanie przedsiębiorczości wśród kobiet	26
3.8.	Pomoc dla pracowników znajdujących się w niekorzystnej sytuacji oraz pracowników niepełnosprawnych	27
3.9.	Pomoc w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw	29
4.	TYMCZASOWE ŚRODKI POMOCY PAŃSTWA UŁATWIAJĄCE DOSTĘP DO FINANSOWANIA W DOBIE KRYZYSU FINANSOWEGO I GOSPODARCZEGO ³¹	
	ZAŁĄCZNIK I	33
	ZAŁĄCZNIK II	39

1. WPROWADZENIE

1.1. Rola MŚP

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) stanowią trzon gospodarki UE. W UE istnieją ponad 23 miliony MŚP, co stanowi 99% wszystkich przedsiębiorstw europejskich. MŚP mają zasadnicze znaczenie dla tworzenia miejsc pracy. Ponieważ zatrudniają ponad 100 mln pracowników, są głęboko zakorzenione w społecznościach lokalnych i regionalnych, w których działają, będąc jednocześnie gwarantem spójności i stabilności społecznej. MŚP pełnią istotną rolę z punktu widzenia europejskiego wzrostu gospodarczego, ponieważ wytwarzają 60% europejskiego PKB. Dynamiczni przedsiębiorcy są szczególnie dobrze przygotowani do wykorzystania możliwości, jakie daje globalizacja i przyspieszenie zmian technologicznych. MŚP odgrywają także niezwykle istotną rolę w procesie innowacji i są w związku z tym istotnym elementem gospodarki opartej na wiedzy.

W tym kontekście program „**Small Business Act**” dla Europy¹ (SBA) przyjęty przez Komisję w czerwcu 2008 r. odzwierciedla wolę polityczną Komisji, która pragnie uznania fundamentalnej roli MŚP w gospodarce europejskiej, i po raz pierwszy kompleksowo określa kierunki polityki dla UE i państw członkowskich. Ma on przyczynić się do poprawy ogólnego podejścia do przedsiębiorczości i wpisania na trwałe zasady „najpierw myśl na małą skalę” w kształtowanie polityki, począwszy od opracowywania przepisów, a kończąc na usługach publicznych. Z założenia ma także wspierać wzrost MŚP, ułatwiając im rozwiązywanie problemów utrudniających ich rozwój. W SBA określono liczne działania w celu wsparcia MŚP na różnych poziomach.

Dostęp do odpowiednich źródeł finansowania jest jednym z najpoważniejszych problemów, z jakimi borykają się małe i średnie przedsiębiorstwa w UE. Inwestorzy i banki często unikają finansowania nowych lub dopiero powstających MŚP ze względu na związane z tym ryzyko. W obecnych warunkach spowolnienia gospodarczego i kryzysu finansowego MŚP odczuwają trudności z dostępem do źródeł finansowania dużo bardziej dotkliwie niż inne firmy, wskutek czego zwlekają z wyasygnowaniem niezbędnych środków na sfinansowanie swego wzrostu i planowanych inwestycji lub nawet rezygnują z wydatków na te cele. Jest to jeden z głównych elementów wniosku Komisji w sprawie **europejskiego planu naprawy gospodarczej**, zapowiedzianego przez przewodniczącego Komisji J.M. Barrosa w dniu 26 listopada 2008 r. Plan naprawy opiera się na SBA i ma celu zapewnienie dodatkowej pomocy wszystkim MŚP. Przewiduje między innymi podjęcie bardzo konkretnych kroków w celu ograniczenia obciążeń administracyjnych przedsiębiorstw, poprawy ich płynności finansowej oraz zachęcenia większej liczby osób do podejmowania działalności na własny rachunek. Plan naprawy ma na celu poprawę dostępu MŚP do źródeł finansowania przy udziale Europejskiego Banku Inwestycyjnego i Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego. Przypomniano w nim także, że przysługując MŚP odpowiednią pomoc państwa, państwa członkowskie powinny w pełni korzystać

¹ Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów - „Najpierw myśl na małą skalę” Program „Small Business Act” dla Europy, COM(2008) 394 wersja ostateczna z 25.6.2008 r.

ze zreformowanych niedawno przepisów. Wsparcie państwa dla europejskich małych i średnich przedsiębiorstw będzie miało korzystny wpływ na ich konkurencyjność jedynie wówczas, gdy będzie ukierunkowane na strukturalną poprawę warunków rynkowych poprzez „inteligentne inwestycje” prowadzące do wzrostu innowacyjności, zwiększenia skali badań naukowych, podniesienia efektywności energetycznej, poprawy jakości szkoleń oraz jakości miejsc pracy. By umożliwić dalszą pomoc państwa dla MŚP, Komisja zapowiedziała pakiet uproszczeń, który ma przyspieszyć proces podejmowania decyzji w sprawie pomocy państwa i przewiduje środki tymczasowe, mające ułatwić państwom członkowskim udzielanie MŚP niektórych rodzajów pomocy.

W celu udzielenia wsparcia MŚP można również wykorzystać programy wydatków UE, takie jak program na rzecz konkurencyjności i innowacji² lub program ramowy w zakresie badań i rozwoju technologicznego³. W tym samym nurcie można dążyć do zwiększenia efektów synergii wynikających ze strategii lizbońskiej i pakietu działań w obszarze zmian klimatycznych i energii poprzez promowanie inwestycji w innowacyjne technologie niskoemisyjne oraz środki w zakresie efektywności energetycznej, które będą podnosić konkurencyjność Europy, a jednocześnie przyczynią się do osiągnięcia celów w zakresie bezpieczeństwa energetycznego i zmian klimatu.

1.2. Pomoc państwa dla MŚP

Przede wszystkim warto zauważyć, że w celu wspierania MŚP państwa członkowskie mogą wykorzystywać różne instrumenty, które nie stanowią pomocy państwa.

Ogólne środki wsparcia, które mogą obejmować ogólne obniżenie kosztów pracy oraz kosztów społecznych, pobudzanie inwestycji w ogólną edukację i szkolenia, środki w zakresie doradztwa, ogólne wsparcie i szkolenia dla bezrobotnych oraz ulepszenia w prawie pracy nie stanowią pomocy państwa i mogą w związku z tym zostać wdrożone natychmiast przez państwa członkowskie. Niektóre środki przewidziane w SMA, takie jak ograniczanie opóźnień w płatnościach w celu poprawy płynności finansowej MŚP lub propozycja zgłoszona przez Komisję dotycząca zwolnienia MŚP z nadmiernych obciążeń wynikających z zasad rachunkowości i sprawozdawczości statystycznej nie wiążą się z pomocą państwa.

Środki wsparcia dla MŚP, z którymi wiąże się pomoc państwa zgodnie z art. 87 ust. 1 Traktatu, muszą być zgodne z procedurą dotyczącą pomocy państwa. Niektóre z tych środków:

- nie będą pod pewnymi warunkami uznawane za pomoc państwa (zob. informacje poniżej dotyczące zasady *de minimis* w odniesieniu do środków w ograniczonej wysokości lub gwarancji);
- będą stanowić pomoc państwa, lecz państwa członkowskie będą mogły zastosować takie środki pomocy bezpośrednio bez konieczności zgłaszania ich Komisji (zob. poniżej: środki wchodzące w zakres ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych);

² http://ec.europa.eu/cip/index_en.htm

³ http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm?pg=understanding

- będą zazwyczaj uznawane za zgodne z przepisami w dziedzinie pomocy państwa, jeżeli spełnione zostaną warunki określone w stosownych wytycznych i zasadach ramowych Komisji (zob. poniżej punkty dotyczące kapitału podwyższonego ryzyka, pomocy na działalność badawczą, rozwojową i innowacyjną, pomocy na ochronę środowiska oraz regionów w niekorzystnym położeniu). Środki te należy zgłosić Komisji i dopiero po otrzymaniu od Komisji informacji o ich zatwierdzeniu można je wprowadzić w życie.

Komisja unowocześniła niedawno przepisy w dziedzinie pomocy państwa, by zachęcić państwa członkowskie do lepszego ukierunkowywania inwestycji na cele określone w strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego, zatrudnienia i konkurencyjności. W tym kontekście szczególny nacisk położono na MŚP i większe możliwości przyznawania im pomocy państwa. W istocie **MŚP kwalifikują się do wszystkich rodzajów pomocy dopuszczonych na mocy przepisów UE w dziedzinie pomocy państwa, a w przypadku środków pomocy, które są dostępne także dla dużych przedsiębiorstw, MŚP korzystają z wyższych poziomów intensywności pomocy.** Zważywszy że nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku są bardziej odczuwane przez małe przedsiębiorstwa niż przez przedsiębiorstwa średnie, dla tych dwóch kategorii przedsiębiorstw przewidziano różne podstawowe poziomy intensywności pomocy oraz premie w różnej wysokości.

Ponadto przepisy w dziedzinie pomocy państwa zostały również w znacznym stopniu uproszczone i zrationalizowane w przyjętym niedawno **ogólnym rozporządzeniu w sprawie wyłączeń grupowych**⁴, które oferuje państwom członkowskim wiele możliwości stosowania różnych środków pomocy państwa wobec MŚP bez nadmiernych obciążeń administracyjnych. Państwa członkowskie zwolnione są z obowiązku zgłaszania Komisji środków pomocy przewidzianych w ogólnym rozporządzeniu w sprawie wyłączeń grupowych. W związku z tym państwa członkowskie mogą najpierw zastosować te środki pomocy, a następnie poinformować o nich Komisję. Środek pomocy podlega zwolnieniu na mocy ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych, jeżeli spełnia pewne warunki określone w tym rozporządzeniu. W szczególności ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych ma zastosowanie tylko do tzw. pomocy przejrzystej – tj. pomocy, w przypadku której można szczegółowo określić kwotę pomocy przed jej udzieleniem.

Państwa członkowskie mogą udzielać MŚP pomocy różnego rodzaju i łączyć różne środki pomocy, o ile przestrzegane są przepisy dotyczące kumulacji zawarte w ogólnym rozporządzeniu w sprawie wyłączeń grupowych. Na przykład jedno małe lub średnie przedsiębiorstwo może otrzymać jednocześnie pomoc na projekt szkoleniowy (pomoc szkoleniowa), pomoc na zakup urządzenia (pomoc inwestycyjna) oraz pomoc na pokrycie kosztów uczestnictwa w targach, a państwo członkowskie nie musi zgłaszać pomocy zgodnie z normalną procedurą, ponieważ poszczególne środki dotyczą różnych działań („różne koszty kwalifikowalne”).

W niniejszym przewodniku przedstawiono w skrócie możliwości przyznawania pomocy MŚP przez państwa członkowskie zgodnie ze wspólnotowymi przepisami w dziedzinie pomocy państwa.

⁴ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3.

Pełne teksty stosownych aktów prawnych znajdują się na stronie internetowej Dyrekcji Generalnej ds. Konkurencji:

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/legislation.html.

Środki pomocy dla MŚP skonsolidowano i uproszczono we wszystkich sektorach, w których stosuje się przepisy szczególne. Zasadniczo przepisy szczególne mają zastosowanie do pomocy państwa w następujących sektorach: rybactwa i akwakultury, rolnictwa, górnictwa węgla, budownictwa okrętowego, hutnictwa żelaza i stali oraz włókien syntetycznych. Bardziej szczegółowe informacje na temat przepisów stosowanych w poszczególnych sektorach można znaleźć w stosownych aktach prawnych.

Sektory, w których zastosowanie mają szczególne przepisy w dziedzinie pomocy państwa:

sektor rybactwa i akwakultury: http://ec.europa.eu/fisheries/legislation/state_aid_fr.htm⁵

sektor rolnictwa: http://ec.europa.eu/agriculture/stateaid/leg/index_en.htm⁶

sektor energetyczny i transportowy:

http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/state_aid/index_en.htm⁷

⁵ Zob. „Wytyczne do celów analizy pomocy państwa dla rybołówstwa i akwakultury” (Dz.U. C 84 z 3.4.2008, s. 10).

⁶ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1857/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z wytwarzaniem produktów rolnych oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 70/2001, Dz.U. L 358 z 16.12.2006.

Wytyczne Wspólnoty w sprawie pomocy państwa w sektorze rolnym i leśnym na lata 2007–2013, Dz.U. C 319 z 27.12.2006.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1628/2006 z dnia 24 października 2006 r. w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu odniesieniu do regionalnej pomocy inwestycyjnej (Dz.U. L 302 z 1.11.2006).

Wytyczne Wspólnoty dotyczące pomocy państwa na reklamę produktów wymienionych w załączniku I do Traktatu WE oraz niektórych produktów niewymienionych w tym załączniku (OJ C 252 z 12.9.2001 r.)

Wytyczne Wspólnoty w zakresie pomocy państwa dotyczącej testów na obecność TSE, padłych zwierząt oraz odpadów z ubojni (OJ C 324 z 24.12.2002 r.)

⁷ Zob. komunikat Komisji C(2005) 312 - Wytyczne wspólnotowe dotyczące finansowania portów lotniczych i pomocy państwa na rozpoczęcie działalności dla przedsiębiorstw lotniczych oferujących przeloty z regionalnych portów lotniczych (Dz.U. C 312 z 9.12.2005, s.1).

Komunikat Komisji C(2004) 43 – Wytyczne Wspólnotowe w sprawie pomocy państwa dla transportu morskiego (Dz.U. C 13 z 17.1.2004, s. 3–12).

Wspólnotowe wytyczne dotyczące pomocy państwa na rzecz przedsiębiorstw kolejowych (Dz.U. C 184 z 22.7.2008, s. 13–31).

1.3. Definicje

1.3.1. Co to jest MŚP?

Definicja MŚP używana w kontekście pomocy państwa jest identyczna z ogólną definicją MŚP, którą posługuje się Komisja i którą sformułowano w szczegółowym zaleceniu w sprawie definicji MŚP⁸. Definicja ta znajduje się również w załączniku 1 do ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych oraz w załączniku II do niniejszego przewodnika.

- **Średnie przedsiębiorstwo** to takie, które spełnia wszystkie poniższe kryteria:
 - zatrudnia mniej niż 250 pracowników,
 - osiąga obrót roczny nieprzekraczający 50 milionów EUR lub wykazuje się sumą bilansową nieprzekraczającą 43 milionów EUR.
- **Małe przedsiębiorstwo** to takie, które spełnia wszystkie poniższe kryteria:
 - zatrudnia mniej niż 50 pracowników,
 - osiąga obrót roczny nieprzekraczający 10 milionów EUR lub wykazuje się sumą bilansową nie wyższą od tej kwoty.
- **Mikroprzedsiębiorstwo** to takie, które spełnia wszystkie poniższe kryteria:
 - zatrudnia mniej niż 10 pracowników,
 - osiąga obrót roczny nieprzekraczający 2 milionów EUR lub wykazuje się sumą bilansową nie wyższą od tej kwoty.

Kryteria te muszą być stosowane w odniesieniu do całej spółki (wraz ze spółkami zależnymi znajdującymi się w innych państwach członkowskich oraz poza terenem UE). Rozporządzenie zawiera także definicje przedsiębiorstwa *samodzielnego*, przedsiębiorstwa *partnerskiego* oraz przedsiębiorstwa *powiązanego*, co powinno ułatwić ocenę rzeczywistej pozycji gospodarczej danego MŚP.

1.3.2. Pojęcia związane z pomocą państwa

- „pomoc” oznacza każdy środek spełniający wszystkie kryteria określone w art. 87 ust. 1 Traktatu;
- „program pomocy” oznacza każdy akt prawny, na podstawie którego, bez dodatkowych środków wykonawczych, można przyznać pomoc indywidualną przedsiębiorstwom określonym w tym akcie w sposób ogólny i abstrakcyjny, oraz każdy akt prawny, na podstawie którego przedsiębiorstwu lub przedsiębiorstwom można przyznać pomoc niezwiązaną z konkretnym projektem na czas nieokreślony lub w nieokreślonej wysokości;

⁸ Zalecenie Komisji z dnia 6 maja 2003 r. dotyczące definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw C(2003) 1422 wersja ostateczna (Dz.U. L 124 z 20.5.2003).

- „intensywność pomocy” oznacza kwotę pomocy wyrażoną jako odsetek kosztów kwalifikowalnych;
- „obszary objęte pomocą” oznaczają regiony kwalifikujące się do objęcia pomocą regionalną zgodnie z mapą pomocy regionalnej zatwierdzoną dla danego państwa członkowskiego na lata 2007-2013.

2. WSPARCIE FINANSOWE DLA MŚP

2.1. Pomoc w niewielkiej wysokości (zasada *de minimis*)

Rozporządzenie określające zasadę *de minimis* pozwala państwom członkowskim na szybkie udzielanie dotacji przedsiębiorstwom, w szczególności MŚP, w ograniczonej wysokości **bez konieczności zgłaszania takiej pomocy Komisji oraz przystępowania do procedur administracyjnych**. Zasada opiera się na założeniu, że w zdecydowanej większości przypadków dotacje w niewielkiej wysokości nie mają wpływu na wymianę handlową i konkurencję między państwami członkowskimi i w związku z tym nie stanowią pomocy państwa w myśl art. 87 ust. 1 TWE.

Rozporządzenie określające zasadę *de minimis* stanowi, że środki pomocy o wartości **do 200 000 EUR na przedsiębiorstwo w dowolnym okresie trzech lat podatkowych** nie stanowią pomocy w rozumieniu Traktatu, co oznacza, że państwa członkowskie mogą udzielać pomocy do takiej kwoty bez obciążeń proceduralnych.

W przypadku gwarancji państwa na kwotę 1,5 mln EUR można uznać, że wynikająca z niej wartość pomocy państwa nie przekracza 200 000 EUR.

Na mocy tymczasowych ram prawnych w zakresie pomocy państwa ułatwiających dostęp do finansowania w dobie kryzysu finansowego i gospodarczego (zob. rozdział 4 niniejszego przewodnika) państwa członkowskie mogą na określonych warunkach przyznawać pomoc w kwocie ryczałtowej do 500 000 EUR na przedsiębiorstwo do dnia 31 grudnia 2010 r.

Taka pomoc dopuszczona na mocy tymczasowych ram prawnych stanowi pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 TWE, natomiast nie jest tak w przypadku pomocy *de minimis* do 200 000 EUR dopuszczonej na mocy rozporządzenia określającego zasadę *de minimis*.

Warunki:

- Pułap pomocy podlegającej regule *de minimis* wynosi 200 000 EUR (ekwiwalent dotacji w formie pieniężnej) w dowolnym okresie trzech lat podatkowych.
- Pułap będzie miał zastosowanie do ogółu pomocy publicznej uważanej za pomoc *de minimis*. Otrzymanie takiej pomocy nie wpłynie na możliwość uzyskania przez beneficjenta innej pomocy państwa w ramach programów zatwierdzonych przez Komisję, bez uszczerbku dla zasady kumulacji pomocy opisanej poniżej.
- Pułap ma zastosowanie do wszystkich rodzajów pomocy, bez względu na formę lub cel pomocy. Jedyną pomocą, w odniesieniu do której wyklucza się stosowanie zasady *de minimis*, jest pomoc eksportowa.
- Rozporządzenie ma zastosowanie wyłącznie do „przejrzystych” form pomocy. Oznacza to pomoc, w przypadku której możliwe jest dokładne wcześniejsze obliczenie ekwiwalentu dotacji brutto bez potrzeby przeprowadzania oceny ryzyka.

Rozporządzenie stosuje się do pomocy przyznawanej przedsiębiorstwom we wszystkich sektorach, **z wyjątkiem**:

- pomocy udzielanej przedsiębiorstwom prowadzącym działalność w sektorach **rybactwa i akwakultury**⁹;
- pomocy udzielanej przedsiębiorstwom prowadzącym działalność związaną z **produkcją podstawową produktów rolnych**¹⁰;
- pomocy przyznawanej przedsiębiorstwom zajmującym się **przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych** (w niektórych przypadkach);
- pomocy na **działalność związaną z eksportem do krajów trzecich lub państw członkowskich**;
- pomocy **uwarunkowanej pierwszeństwem korzystania z towarów krajowych w stosunku do towarów importowanych**;
- pomocy przyznawanej przedsiębiorstwom prowadzącym działalność w **sektorze górnictwa węgla**;
- pomocy na **nabycie pojazdów przeznaczonych do transportu drogowego towarów**, przyznawanej przedsiębiorstwom prowadzącym działalność zarobkową w zakresie drogowego transportu towarowego;
- pomocy przyznawanej **przedsiębiorstwom zagrożonym**.

⁹ Rozporządzenie w odniesieniu do pomocy w ramach zasady *de minimis* dla sektora rybołówstwa - rozporządzenie Komisji (WE) nr 875/2007: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:193:0006:0012:EN:PDF>

¹⁰ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1535/2007 z dnia 20 grudnia 2007 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy *de minimis* w sektorze produkcji rolnej (Dz.U. L 3337 z 21.12.2007): <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:325:0004:0009:EN:PDF>

Co to jest pomoc przejrzysta?

Pomoc uznaje się za przejrzystą wówczas, gdy przed jej udzieleniem możliwe jest dokładne obliczenie ekwiwalentu dotacji brutto bez potrzeby dokonywania oceny ryzyka.

Przykłady:

- **Pomoc polegającą na udzielaniu pożyczek** uznaje się za przejrzystą pomoc *de minimis*, gdy ekwiwalent dotacji brutto został obliczony na podstawie rynkowych stóp procentowych obowiązujących w chwili przyznania pomocy.
- **Pomocy polegającej na wniesieniu kapitału** nie uznaje się za przejrzystą pomoc *de minimis*, chyba że łączna kwota dokapitalizowania ze środków publicznych nie przekracza pułapu *de minimis*.
- **Pomocy zawartej w środkach w zakresie kapitału podwyższonego ryzyka** nie uznaje się za przejrzystą pomoc *de minimis*, chyba że kapitał dostarczany każdemu z docelowych przedsiębiorstw w ramach programu pomocy na zapewnienie kapitału podwyższonego ryzyka nie przekracza pułapu *de minimis*.
- **Pomoc indywidualną przyznaną w ramach programu gwarancji** przedsiębiorstwom, które nie należą do kategorii przedsiębiorstw zagrożonych, uznaje się za przejrzystą pomoc *de minimis* wówczas, gdy gwarantowana część pożyczki, na którą udziela się gwarancji w ramach takiego programu, nie przekracza kwoty 1 500 000 EUR na przedsiębiorstwo.
- **Pomoc indywidualną przyznaną w ramach programu gwarancji przedsiębiorstwom prowadzącym działalność w sektorze transportu drogowego, które nie należą do kategorii przedsiębiorstw zagrożonych**, uznaje się za przejrzystą pomoc *de minimis* wówczas, gdy gwarantowana część pożyczki, na którą udziela się gwarancji w ramach takiego programu, nie przekracza kwoty 750 000 EUR na przedsiębiorstwo.

Dalsze informacje:

- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1998/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE do pomocy *de minimis* (Dz.U. L 379 z 28.12.2006, s. 5).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:379:0005:0010:EN:PDF>

2.2. Gwarancje państwa

Gwarancje państwa są ważnym instrumentem wspierania rozwoju przedsiębiorstw i ułatwiania im dostępu do źródeł finansowania. Jest to szczególnie ważne dla MŚP.

Obwieszczenie Komisji w sprawie pomocy państwa w formie gwarancji, przyjęte przez Komisję w 2008 r., miało przede wszystkim na celu określenie **warunków, przy spełnieniu których gwarancja państwa nie stanowi pomocy państwa** zgodnie z art. 87 i 88 Traktatu WE. Zawiera także opis jasnych i przejrzystych metod obliczania elementu pomocy zawartego w gwarancji. Obwieszczenie ma zastosowanie do **wszystkich gwarancji, w przypadku których ma miejsce przeniesienie ryzyka**. Zazwyczaj gwarancje związane są z pożyczką lub innym zobowiązaniem finansowym zaciągniętym przez pożyczkobiorcę wobec pożyczkodawcy. Takie gwarancje mogą być udzielane indywidualnie lub w ramach programu. Istnieją jednak również inne formy gwarancji i zostały one uwzględnione w obwieszczeniu.

Uprozczone reguły dla MŚP wprowadzono po to, by ułatwić rozwiązywanie szczególnych problemów z dostępem do źródeł finansowania, z jakimi borykają się te przedsiębiorstwa. Istnieją dwa narzędzia pozwalające państwom członkowskim w prosty sposób oszacować element pomocy zawarty w gwarancji udzielonej MŚP:

- **możliwość zastosowania z góry określonych bezpiecznych stawek** opartych na kategoriach ratingu; uznaje się, że stawki te są zgodne z zasadami rynkowymi i nie zawierają elementu pomocy państwa; można je również stosować jako punkt odniesienia przy obliczaniu ekwiwalentu pomocy w przypadku niższych stawek;
- **stawka 3,8% rocznie ma zastosowanie**, nawet w przypadku braku oceny ratingowej, do nowo powstających przedsiębiorstw;
- **w przypadku programów** można zastosować jedną stawkę, jeśli kwota objęta gwarancją jest **niższa niż 2,5 mln EUR na przedsiębiorstwo**. Umożliwia to uzyskanie efektu łączenia ryzyka w przypadku niskich kwot gwarancji dla MŚP.

Warunki:

(a) Gwarancje indywidualne:

- pożyczkobiorca nie należy do kategorii przedsiębiorstw zagrożonych¹¹;
- gwarancja musi być powiązana z określoną transakcją finansową, ograniczona do pewnej maksymalnej kwoty i ograniczona w czasie;
- gwarancja może pokrywać maksymalnie 80% kwoty niespłaconej pożyczki (lub innego niespłaconego zobowiązania finansowego);
- zasada proporcjonalności powinna być stosowana w odniesieniu do spłat, obniżania kwoty gwarantowanej oraz udziału w stratach;
- za gwarancję płaci się cenę odpowiadającą cenie rynkowej;
- **możliwość zastosowania z góry określonych bezpiecznych stawek (związanych z**

¹¹ Zgodnie z definicją zawartą w wytycznych wspólnotowych dotyczących pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw. Dz.U. C 244 z 1.10.2004, s. 2. Zob. również rozdział 3.9 niniejszego przewodnika.

ratingiem kredytowym MŚP).

(b) Programy gwarancji:

- przedsiębiorstwa zagrożone powinny być wykluczone z udziału w programie¹²;
- gwarancja musi być powiązana z określoną transakcją finansową, ograniczona do pewnej maksymalnej kwoty i ograniczona w czasie;
- gwarancja może pokrywać maksymalnie 80% kwoty niespłaconej pożyczki (lub innego niespłaconego zobowiązania finansowego);
- przegląd stawek przeprowadza się co najmniej raz w roku;
- stawki muszą uwzględniać normalne ryzyko, koszty zarządzania oraz coroczny zysk z odpowiedniego kapitału;
- warunki przyszłych gwarancji muszą być przejrzyste (np. w odniesieniu do przedsiębiorstw kwalifikujących się do programu);
- możliwość zastosowania z góry określonych bezpiecznych stawek lub możliwość zastosowania jednej stawki (uniknięcie konieczności przedstawiania indywidualnych ratingów MŚP, którym udzielana jest gwarancja) do gwarantowanej kwoty do 2,5 mln EUR dla jednego przedsiębiorstwa w danym programie (co umożliwia osiągnięcie efektu łączenia ryzyka przy udzielaniu MŚP gwarancji o niezbyt wysokiej wartości).

Dalsze informacje:

- *Obwieszczenie Komisji w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE do pomocy państwa w formie gwarancji (Dz.U. C 155 z 20.6.2008, s. 10-22 oraz sprostowanie do s. 15 w Dz.U. C 244 z 25.9.2008, s. 32)*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:155:0010:0022:EN:PDF>

¹² Zgodnie z definicją zawartą w wytycznych wspólnotowych dotyczących pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw. Dz.U. C 244 z 1.10.2004, s. 2. Zob. również rozdział 3.9 niniejszego przewodnika.

2.3. Pomoc w celu zapewnienia kapitału podwyższonego ryzyka

Kapitał podwyższonego ryzyka stanowi ważny instrument finansowania MŚP. Nowe **wytyczne w sprawie pomocy w celu zapewnienia kapitału podwyższonego ryzyka** weszły w życie w sierpniu 2006 r.

W **ogólnym rozporządzeniu w sprawie wyłączeń grupowych** pomoc w formie środków w celu zapewnienia kapitału podwyższonego ryzyka wymienia się jako jeden z rodzajów pomocy, w przypadku których państwa członkowskie zwolniono z obowiązku zgłaszania pomocy.

Komisja ustanowiła nowy „próg bezpieczeństwa” w wysokości **1,5 mln EUR na docelowe MŚP**. W ramach tego pułapu Komisja uznaje zasadniczo, że na rynku kapitału podwyższonego ryzyka brak jest alternatywnych środków finansowania (co znaczy, że rynek funkcjonuje nieprawidłowo).

Środki te sprzyjają **tworzeniu funduszy *venture capital*** oraz **inwestowaniu w dynamicznie rozwijające się małe i średnie przedsiębiorstwa**. Ma to szczególne znaczenie w sytuacji gospodarczej, która zwiększa niechęć sektora finansowego w Europie do ponoszenia ryzyka.

Pomoc na zapewnienie kapitału podwyższonego ryzyka można przyznawać przedsiębiorstwom **we wszystkich sektorach z wyjątkiem:**

- przedsiębiorstw zagrożonych w rozumieniu Wytycznych wspólnotowych dotyczących pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw;
- przedsiębiorstw prowadzących działalność w sektorach budownictwa okrętowego, górnictwa węgla oraz hutnictwa żelaza i stali.

Pojęcia:

Próg bezpieczeństwa: środek pomocy w celu zapewnienia kapitału podwyższonego ryzyka musi przewidywać transe kapitału – w całości lub częściowo finansowane w ramach pomocy państwa – których wysokość nie przekracza 1,5 mln EUR na docelowe MŚP w okresie dwunastu miesięcy.

Kapitał podwyższonego ryzyka: finansowanie kapitałowe lub quasi-kapitałowe zapewniane przedsiębiorstwom na początkowych etapach rozwoju (faza załączkowa, rozruchu i ekspansji), które obejmuje nieformalne inwestycje aniołów biznesu, kapitał podwyższonego ryzyka typu *venture* i alternatywne rynki papierów wartościowych specjalizujące się w MŚP i spółkach charakteryzujących się dużą dynamiką wzrostu.

Warunki

Wytyczne przewidują możliwość odstąpienia od niektórych z wymienionych poniżej warunków. W takiej sytuacji pomoc zostanie poddana szczegółowej ocenie w celu dokonania bilansu jej pozytywnych i negatywnych skutków.

Zgodnie z **ogólnym rozporządzeniem w sprawie wyłączeń grupowych** wszystkie poniższe warunki powinny zostać spełnione.

- Pomoc może wynieść do **1,5 mln EUR na jedno przedsiębiorstwo docelowe w dowolnym okresie dwunastu miesięcy.**
- W przypadku **małych lub średnich przedsiębiorstw działających na obszarach objętych pomocą** oraz **małych przedsiębiorstw działających na obszarach nieobjętych pomocą** środek pomocy w celu zapewnienia kapitału podwyższonego ryzyka powinien być ograniczony do zapewnienia **kapitału załączkowego, kapitału na rozruch lub na rozszerzenie działalności.**
- W przypadku **średnich przedsiębiorstw działających na obszarach nieobjętych pomocą** środek taki powinien być ograniczony do zapewniania **kapitału załączkowego lub kapitału na rozruch**, z wyłączeniem kapitału na rozszerzenie działalności.
- **Co najmniej 70% całkowitego budżetu zainwestowanego w docelowe MŚP** fundusz inwestycyjny przekazuje w formie inwestycji kapitałowych i quasi-kapitałowych.
- **Co najmniej 50% środków finansowych z funduszy inwestycyjnych** powinno pochodzić od **inwestorów prywatnych.**
- W przypadku funduszy inwestycyjnych koncentrujących się wyłącznie na **MŚP działających na obszarach objętych pomocą** co najmniej **30% środków finansowych** powinno pochodzić od **inwestorów prywatnych.**
- Fundusz inwestycyjny powinien być **nastawiony na zysk**, a zarządzanie funduszem musi odbywać się na **zasadach rynkowych.**

Rodzaje pomocy dostępne na mocy wytycznych

- tworzenie funduszy inwestycyjnych („funduszy *venture capital*”), w których państwo jest partnerem, inwestorem lub uczestnikiem, nawet na warunkach mniej korzystnych niż pozostali inwestorzy;
- **gwarancje dla inwestorów kapitału podwyższonego ryzyka lub dla funduszy *venture capital*** obejmujące część strat związanych z inwestycją lub gwarancje udzielane w związku z pożyczkami inwestorom/funduszom z tytułu inwestycji w kapitał podwyższonego ryzyka przy założeniu, że wartość ewentualnych strat pokrywanych ze środków publicznych nie przekracza 50% nominalnej kwoty gwarantowanej inwestycji;
- **inne instrumenty finansowe na rzecz inwestorów kapitału podwyższonego ryzyka lub funduszy *venture capital*** w celu zapewnienia dodatkowego kapitału na inwestycje;
- **zachęty fiskalne dla funduszy inwestycyjnych lub ich zarządców bądź też dla inwestorów** do podjęcia inwestycji z udziałem kapitału podwyższonego ryzyka.

Rodzaje pomocy dostępne na mocy ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych

- **Tworzenie funduszy inwestycyjnych („funduszy *venture capital*”),** w których państwo byłoby partnerem, inwestorem lub uczestnikiem, nawet jeśli miałyby się to odbywać na zasadach mniej korzystnych niż w przypadku innych inwestorów.

Dalsze informacje:

- *Wytyczne wspólnotowe w sprawie pomocy państwa na wspieranie inwestycji kapitału podwyższonego ryzyka w małych i średnich przedsiębiorstwach (Dz.U. C 194 z 18.8.2006, s. 2)*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:194:0002:0021:EN:PDF>

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3. ŚRODKI POMOCY W CELU WSPIERANIA WZROSTU I ROZWOJU MŚP

3.1. Pomoc na badania, rozwój oraz innowacje

W 2006 r. Komisja przyjęła **Zasady ramowe dotyczące pomocy państwa na działalność badawczą, rozwojową i innowacyjną (B+R+I)**, natomiast w 2008 r. – **ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych**, w którym również uwzględniono wiele rodzajów pomocy B+R+I. Zarówno zasady ramowe, jak i rozporządzenie zawierają nowe przepisy dotyczące innowacji, **które opracowano specjalnie z myślą o MŚP** i które mają również służyć lepszemu ukierunkowaniu pomocy na tworzenie miejsc pracy i zwiększanie wzrostu gospodarczego, zgodnie ze strategią lizbońską.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy zasad ramowych

- **Pomoc na projekty badawczo-rozwojowe:** kategoria ta obejmuje pomoc na:
 - badania podstawowe: do 100% kosztów kwalifikowalnych;
 - badania przemysłowe: do 80% kosztów kwalifikowalnych dla małych przedsiębiorstw oraz 75% dla średnich przedsiębiorstw;
 - eksperymentalne prace rozwojowe: do 60% kosztów kwalifikowalnych dla małych przedsiębiorstw oraz 50% dla średnich przedsiębiorstw.
- **Pomoc na techniczne studia wykonalności:** pomoc może być przyznawana na techniczne studia wykonalności, stanowiące przygotowanie do badań przemysłowych lub działań z zakresu eksperymentalnych prac rozwojowych. W przypadku MŚP pomoc może stanowić 75% kosztów kwalifikowalnych studiów stanowiących przygotowanie do przemysłowych prac badawczych oraz 50% kosztów kwalifikowalnych studiów stanowiących przygotowanie do działań z zakresu eksperymentalnych prac rozwojowych.
- **Pomoc na pokrycie kosztów praw własności przemysłowej:** pomoc może być przyznana na pokrycie kosztów uzyskania i zatwierdzenia patentów i innych praw własności przemysłowej.
- **Pomoc na tymczasowe zatrudnienie wysoko wykwalifikowanego personelu:** pracownicy tacy muszą zostać zatrudnieni na nowych stanowiskach utworzonych w przedsiębiorstwie korzystającym z pomocy, przy czym muszą mieć co najmniej dwuletni staż pracy w jednostce badawczej lub dużym przedsiębiorstwie, z którego zostali oddelegowani. Maksymalny poziom intensywności pomocy nie może przekraczać 50% kosztów kwalifikowalnych na przedsiębiorstwo i na jednego tymczasowo zatrudnionego pracownika w okresie nie dłuższym niż trzy lata.
- **Pomoc na działalność badawczo-rozwojową w sektorach rolnictwa i rybactwa:** pomoc powinna być udzielana bezpośrednio jednostce badawczej i nie może obejmować bezpośredniego udzielania pomocy niezwiązanej z działalnością badawczą na rzecz firmy produkującej, przetwarzającej lub wprowadzającej do obrotu produkty rolne, ani polegać na udzielaniu wsparcia cenowego producentom takich produktów. Intensywność pomocy nie może przekraczać 100% kosztów kwalifikowalnych z zastrzeżeniem spełnienia w każdym przypadku określonych warunków.

- **Pomoc dla młodych innowacyjnych przedsiębiorstw:** beneficjentem powinno być małe przedsiębiorstwo, które rozpoczęło swoją działalność na rynku nie wcześniej niż sześć lat przed otrzymaniem pomocy.

Na potrzeby ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych przedsiębiorstwo otrzymujące pomoc uznaje się za innowacyjne, jeżeli koszty prowadzonych przez nie prac badawczych i rozwojowych stanowią co najmniej 15% jego całkowitych kosztów operacyjnych w co najmniej jednym roku z trzech lat poprzedzających przyznanie pomocy, lub – w przypadku nowo utworzonego przedsiębiorstwa bez historii finansowej – w bieżącym okresie podatkowym, zgodnie z poświadczeniem zewnętrznego audytora.

Beneficjent może otrzymać pomoc państwa inną niż pomoc B+R+I oraz pomoc na zapewnienie kapitału podwyższonego ryzyka dopiero 3 lata po uzyskaniu pomocy dla młodych innowacyjnych przedsiębiorstw.

Kwota pomocy nie może przekraczać 1 mln EUR. Jednakże w regionach kwalifikujących się do odstępstwa przewidzianego w art. 87 ust. 3 lit. a) Traktatu kwota pomocy może wynieść 1,5 mln EUR, natomiast w regionach kwalifikujących się do odstępstwa przewidzianego w art. 87 ust. 3 lit. c) Traktatu – 1,25 mln EUR.

- **Pomoc na usługi doradcze w zakresie innowacji i usługi wsparcia innowacji**

Maksymalna kwota pomocy, jaką można przyznać jednemu beneficjentowi w dowolnym okresie trzech lat, wynosi 200 000 EUR. Jeżeli podmiot świadczący usługi posiada certyfikat krajowy lub europejski, pomoc może pokrywać 100% kosztów kwalifikowalnych; w przeciwnym razie maksymalna kwota pomocy wynosi 75% kosztów kwalifikowalnych.

- **Pomoc przeznaczona na innowacje w obrębie procesów i innowacje organizacyjne w sektorze usług**

Innowacje w obrębie procesów lub innowacje organizacyjne muszą stanowić nowość lub zasadnicze ulepszenie w porównaniu z obecnym wspólnotowym stanem wiedzy w danej branży we Wspólnocie i nieść ze sobą ryzyko niepowodzenia. Innowacje organizacyjne muszą zawsze dotyczyć wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu wprowadzenia zmian organizacyjnych.

Maksymalna intensywność pomocy wynosi 25% dla średnich przedsiębiorstw, a dla małych przedsiębiorstw – 35%.

- **Pomoc dla klastrów innowacyjnych**

- **Pomoc inwestycyjna** na utworzenie, rozwój i aktywizację klastrów innowacyjnych można przyznać wyłącznie osobie prawnej prowadzącej klaster innowacyjny.

Maksymalna intensywność pomocy wynosi 25% dla średnich przedsiębiorstw, a dla małych przedsiębiorstw – 35%. Do klastrów w regionach objętych pomocą stosuje się wyższe pułapy intensywności pomocy.

- **Pomoc operacyjną na aktywizację klastra** można przyznać tymczasowo osobie prawnej prowadzącej dany klaster innowacyjny.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych

WSZYSTKIE rodzaje pomocy B+R+I przewidziane w zasadach ramowych podlegają przepisom ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych i są w związku z tym

zwolnione z procedury zgłoszenia, przy czym wyjątek stanowi:

1. pomoc przeznaczona na innowacje w obrębie procesów i innowacje organizacyjne w sektorze usług

2. pomoc dla klastrów innowacyjnych

3. pomoc indywidualna o dużej wartości: poszczególne rodzaje pomocy B+R+I podlegają przepisom ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych, o ile poniższe **progi pomocy** (dla jednego przedsiębiorstwa, na jeden projekt / jedno studium) **powodujące obowiązek zgłoszenia** nie zostaną przekroczone:

- w przypadku projektów obejmujących głównie badania podstawowe: 20 mln EUR*;
- w przypadku projektów obejmujących głównie badania przemysłowe: 10 mln EUR*;
- w przypadku wszystkich innych projektów: 7,5 mln EUR*;
- w przypadku pomocy na pokrycie kosztów praw własności przemysłowej: 5 mln EUR;

*W przypadku projektów EUREKA kwota ulega podwojeniu.

Dalsze informacje:

- *Wspólnotowe zasady ramowe dotyczące pomocy państwa na działalność badawczą, rozwojową i innowacyjną, (Dz.U. C 323 z 30.12.2006, s. 1).*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:323:0001:0026:EN:PDF>

- *Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).*

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3.2. Pomoc na ochronę środowiska

Nowe **Wytyczne wspólnotowe w sprawie pomocy państwa na ochronę środowiska** przyjęto w kontekście pakietu w zakresie zmian klimatycznych na początku 2008 r. Na mocy tych wytycznych państwa członkowskie mogą udzielać wsparcia MŚP oraz dużym przedsiębiorstwom na projekty związane z ochroną środowiska.

Wiele możliwości wspierania działań na rzecz ochrony środowiska uwzględniono niedawno w **ogólnym rozporządzeniu w sprawie wyłączeń grupowych**, by państwa członkowskie mogły łatwo przyznawać taką pomoc bez konieczności wcześniejszego zgłaszania jej Komisji. Pomocy tego rodzaju nie trzeba zgłaszać, jeżeli kwota pomocy nie przekracza progu 7,5 mln EUR dla jednego przedsiębiorstwa na jeden projekt inwestycyjny oraz jeżeli warunki określone w ogólnym rozporządzeniu w sprawie wyłączeń grupowych są spełnione.

W przypadku pomocy inwestycyjnej kosztami kwalifikowalnymi są **dotatkowe koszty inwestycyjne**, które trzeba koniecznie ponieść, aby osiągnąć poziom ochrony środowiska, który byłby wyższy niż wymagają tego normy wspólnotowe lub podnoszących poziom ochrony środowiska w przypadku braku norm wspólnotowych. Wszelkie korzyści lub koszty operacyjne powstałe w danym okresie odlicza się od kosztów kwalifikowalnych.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy wytycznych

- **Pomoc na inwestycje dla przedsiębiorstw umożliwiające zastosowanie norm surowszych niż normy wspólnotowe lub podniesienie poziomu ochrony środowiska w przypadku braku norm wspólnotowych:** pomoc na wspieranie inwestycji przyjaznych środowisku – do 70% dla małych przedsiębiorstw oraz 60% dla średnich przedsiębiorstw. Za innowacje ekologiczne można przyznać premię w wysokości 10 punktów, a kwota pomocy może sięgnąć nawet 100% dodatkowych kosztów inwestycji, jeżeli stosuje się procedurę przetargową. Tego rodzaju pomoc ma zastosowanie do zakupu nowych środków transportu przyjaznych środowisku.
- **Pomoc na wcześniejsze przystosowanie do przyszłych norm wspólnotowych**
Jest to pomoc na przystosowanie do nowych norm wspólnotowych, które zwiększają poziom ochrony środowiska i nie są jeszcze obowiązujące. MŚP mogą korzystać z następujących poziomów intensywności pomocy: jeżeli realizacja i zakończenie następują:
 - wcześniej niż trzy lata przed datą wejścia norm w życie: 25% dla małych przedsiębiorstw, a 20% dla średnich przedsiębiorstw;
 - nie później niż rok i nie wcześniej niż trzy lata przed datą wejścia norm w życie: 20% dla małych przedsiębiorstw, a 15% dla średnich przedsiębiorstw.
- **Pomoc na rozwiązania energooszczędne:**
 - **pomoc inwestycyjna** może wynieść do 80% kosztów dla małych przedsiębiorstw oraz 70% dla średnich przedsiębiorstw, a kwota pomocy może sięgnąć nawet 100% dodatkowych kosztów inwestycji, jeżeli stosuje się procedurę przetargową;
 - **pomoc operacyjna** jest ograniczona do 5 lat.
- **Pomoc na odnawialne źródła energii:**
pomoc inwestycyjna może wynieść do 80% dla małych przedsiębiorstw oraz 70% dla średnich przedsiębiorstw; intensywność pomocy może sięgnąć nawet 100%, jeżeli stosuje się

procedurę przetargową;

- **pomoc operacyjna:** państwa członkowskie mogą pokryć wszystkie dodatkowe koszty w porównaniu z tradycyjnymi źródłami energii; w zakresie pomocy operacyjnej dostępne są różne możliwości.

- **Pomoc inwestycyjna na wysokosprawną kogenerację** – państwa członkowskie mogą przyznać pomoc umożliwiającą przedsiębiorstwom uzyskanie oszczędności energii oraz pomocy na kogenerację w wysokości do 80% kosztów kwalifikowalnych dla małych przedsiębiorstw oraz do 100% kosztów dodatkowych, jeżeli stosuje się procedurę przetargową.
- **Pomoc na inwestycje w efektywne energetycznie ciepłownictwo komunalne** – do 70% dla małych i 60% dla średnich przedsiębiorstw, 100% w przypadku zastosowania procedury przetargowej.
- **Pomoc na badania środowiska:** pomoc dla przedsiębiorstw na badania bezpośrednio związane z inwestycjami mającymi na celu spełnienie norm surowszych niż normy wspólnotowe, uzyskanie oszczędności energii lub wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych może wynieść do 70% kosztów badania dla małych i 60% dla średnich przedsiębiorstw.

- **Pomoc na gospodarowanie odpadami:** jest to pomoc na gospodarowanie odpadami innych przedsiębiorstw, w tym na takie działania jak: ponowne wykorzystanie, recykling i odzysk. Tego rodzaju pomoc może wynieść do 70% kosztów kwalifikowalnych dla małych przedsiębiorstw oraz 60% dla średnich przedsiębiorstw.
- **Pomoc na rekultywację zanieczyszczonych terenów:** tego rodzaju pomoc można przyznać wyłącznie wówczas, gdy zanieczyszczający nie jest określony lub nie można wymagać od niego pokrycia kosztów. Kwota pomocy może pokrywać 100% kosztów kwalifikowalnych.
- **Pomoc na relokację przedsiębiorstw ze względów ochrony środowiska.** Zmiana lokalizacji musi być podyktowana ochroną środowiska lub względami prewencyjnymi oraz być nakazana decyzją administracyjną lub sądową właściwego organu administracji publicznej lub też uzgodniona między przedsiębiorstwem i właściwym organem administracji publicznej. Przedsiębiorstwo korzystające z pomocy musi spełniać najsurowsze normy w zakresie ochrony środowiska obowiązujące w regionie nowej lokalizacji. Beneficjentem pomocy może być przedsiębiorstwo mające siedzibę na terenach miejskich lub na specjalnym obszarze ochrony lub też zakład bądź instalacja objęta zakresem dyrektywy Seveso II. Pomoc może wynieść do 70% dla małych przedsiębiorstw oraz 60% dla średnich przedsiębiorstw.
- **Pomoc związana z programami handlu uprawnieniami:** w wytycznych wskazano na konieczność spełnienia określonych warunków oraz wyjaśniono, w jaki sposób Komisja będzie oceniać konieczność i proporcjonalność pomocy państwa związanej z programami handlu uprawnieniami.
- **Pomoc w postaci ulg lub zwolnień z podatków na ochronę środowiska:** pomoc taka jest dozwolona, jeżeli przyczynia się co najmniej pośrednio do poprawy poziomu ochrony środowiska, a zwolnienia lub ulgi podatkowe nie podważają ogólnego celu podatku. Pomoc w formie ulg lub zwolnień podatkowych w odniesieniu do zharmonizowanych podatków na ochronę środowiska dopuszcza się na okres dziesięciu lat, o ile beneficjent odprowadza

podatek w wysokości równej co najmniej minimalnemu poziomowi podatku wspólnotowego. W pozostałych przypadkach zwolnienia lub ulgi dopuszcza się na okres dziesięciu lat wyłącznie wówczas, gdy pomoc zostanie uznana za niezbędną i proporcjonalną oraz po przeanalizowaniu jej skutków na poziomie danych sektorów gospodarczych.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy ogólnego rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych

Następujące rodzaje pomocy na ochronę środowiska podlegają przepisom ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych i są w związku z tym zwolnione z procedury zgłoszenia:

- **pomoc na inwestycje dla przedsiębiorstw umożliwiające zastosowanie norm surowszych niż normy wspólnotowe lub podniesieniu poziomu ochrony środowiska w przypadku braku norm wspólnotowych** (w tym na nabycie nowych środków transportu przyjaznych środowisku),
- **pomoc na wcześniejsze przystosowanie do przyszłych norm wspólnotowych,**
- **pomoc na badania środowiska,**
- **pomoc inwestycyjna na rozwiązania energooszczędne:** koszty kwalifikowalne można obliczyć metodą uproszczoną (w przypadku niższych poziomów intensywności pomocy) lub metodą standardową identyczną z metodą przewidzianą w wytycznych (w przypadku identycznych poziomów intensywności pomocy),
- **pomoc inwestycyjna na odnawialne źródła energii,**
- **pomoc inwestycyjna na układy kogeneracji o wysokiej sprawności,**
- **pomoc w postaci ulg lub zwolnień z podatków na ochronę środowiska spełniających warunki przewidziane w dyrektywie o opodatkowaniu produktów energetycznych i energii elektrycznej (2003/96/WE):** pomoc taką dopuszcza się na okres dziesięciu lat, o ile beneficjent odprowadza podatek w wysokości równej co najmniej minimalnemu poziomowi podatku wspólnotowego.

W odniesieniu do wszystkich kategorii **pomocy inwestycyjnej ogólnie rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych przewiduje uproszczoną metodę obliczania kosztów kwalifikowalnych:** koszty kwalifikowalne można obliczać bez uwzględniania korzyści/ kosztów operacyjnych. W związku z tym poziomy intensywności pomocy przewidziane w ogólnym rozporządzeniu w sprawie wyłączeń grupowych są niższe niż poziomy intensywności przewidziane w wytycznych, co ma zagwarantować, że kwoty pomocy przyznanej na każdy cel związany z ochroną środowiska na mocy rozporządzenia i wytycznych będą takie same.

Pomoc na ochronę środowiska podlega przepisom ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych, o ile **kwota pomocy indywidualnej nie przekracza 7,5 mln EUR.**

Dalsze informacje:

- *Wytyczne wspólnotowe w sprawie pomocy państwa na ochronę środowiska (Dz.U. C 82 z 1.4.2008, s.1)*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:082:0001:0033:EN:PDF>

- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3.3. Pomoc regionalna

W regionach znajdujących się w niekorzystnym położeniu państwa członkowskie mogą przyznawać pomoc na podstawie **wytycznych w sprawie pomocy regionalnej** obowiązujących od stycznia 2007 r. oraz na podstawie **ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych**. Celem krajowej pomocy regionalnej jest pomoc w rozwoju regionów znajdujących się w najbardziej niekorzystnym położeniu poprzez wspieranie inwestycji i tworzenia nowych miejsc pracy związanych z inwestycjami, wspieranie nowo powstających przedsiębiorstw oraz przyznawanie pomocy operacyjnej w określonych okolicznościach. Tego rodzaju pomoc promuje ekspansję i dywersyfikację działalności gospodarczej przedsiębiorstw znajdujących w tych regionach, zwłaszcza poprzez zachęcanie firm do otwierania tam nowych zakładów.

Wytyczne obejmują swoim zakresem krajową pomoc regionalną we wszystkich sektorach, z wyjątkiem rybactwa, górnictwa węgla, hutnictwa żelaza i stali, sektora włókien syntetycznych oraz produkcji podstawowej produktów rolnych. Zasadniczo mają zastosowanie do przetwarzania produktów rolnych i obrotu tymi produktami. W przypadku transportu i budownictwa okrętowego zastosowanie mają specjalne reguły. Pomoc regionalna natomiast nie przysługuje przedsiębiorstwom zagrożonym¹³.

Zgodnie z ogólną zasadą pomoc regionalna powinna być przyznawana w ramach **wielosektorowego programu pomocy** stanowiącego integralną część regionalnej strategii rozwoju. W wyjątkowych przypadkach państwo członkowskie może przyznać indywidualną pomoc *ad hoc* pojedynczemu przedsiębiorstwu lub pomoc ograniczoną tylko do jednego obszaru działalności, jeżeli uzasadniają to wyjątkowe okoliczności.

Pojęcia:

Regiony, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a): są to regiony, w których poziom życia jest wyjątkowo niski lub występuje wysokie bezrobocie.

Regiony, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. c): są to obszary problemowe określone na podstawie (krajowych) wskaźników zaproponowanych przez państwa członkowskie, z zastrzeżeniem maksymalnej liczby ludności objętej pomocą oraz pewnych warunków minimalnych w celu zapobieżenia nadużyciom.

Inwestycja początkowa: inwestycja w aktywa materialne oraz aktywa niematerialne i prawne związane z:

- utworzeniem nowego zakładu,
- rozbudową istniejącego zakładu;
- dywersyfikacją produkcji zakładu poprzez wprowadzenie nowych dodatkowych produktów;
- zasadniczą zmianą dotyczącą całościowego procesu produkcyjnego w istniejącym zakładzie.

Tworzenie nowych miejsc pracy związanych z inwestycją: wzrost netto liczby miejsc pracy stworzonych w okresie trzech lat od daty zakończenia inwestycji.

¹³ Zgodnie z definicją zawartą w Wytycznych wspólnotowych dotyczących pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw. Dz.U. C 244 z 1.10.2004, s. 2. Zob. również rozdział 3.9 niniejszego przewodnika.

Duży projekt inwestycyjny to inwestycja początkowa, w przypadku której wydatki kwalifikowalne przekraczają 50 mln EUR.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy wytycznych

➤ **Regionalna pomoc inwestycyjna**

Tego rodzaju pomoc można przyznać na inwestycję początkową.

Koszty kwalifikowalne można obliczyć jako:

- koszty inwestycji w aktywa materialne (grunt, budynki, urządzenia) oraz inwestycji w aktywa niematerialne i prawne (koszty związane z transferem technologii) poniesione w związku z inwestycją początkową; aktywa kwalifikowalne nie muszą być nowe;

ALBO

- szacunkowe koszty wynagrodzenia za okres dwóch lat w odniesieniu do miejsc pracy powstałych bezpośrednio w wyniku realizacji projektu inwestycyjnego.

Inwestycja lub utworzone miejsca pracy muszą zostać utrzymane w danym regionie przez okres nie krótszy niż 3 lata.

Wkład finansowy beneficjenta musi wynosić co najmniej 25% kosztów kwalifikowalnych.

Aby uwzględnić charakter i skalę problemów regionalnych, których rozwiązaniu ma służyć pomoc, w przypadku regionów, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a), dopuszcza się wyższe poziomy intensywności pomocy niż w przypadku regionów, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. c). Intensywność pomocy dla MSP może wynosić od 20 do 80% w zależności od ograniczeń występujących na danym obszarze.

W przypadku dużych projektów inwestycyjnych stosuje się niższe poziomy intensywności pomocy.

Jeżeli wydatki kwalifikujące się do objęcia pomocą regionalną kwalifikują się także do objęcia pomocą na inne cele (np. badania, rozwój i innowacje), zostanie do nich zastosowany najbardziej korzystny pułap w ramach danego programu.

➤ **Regionalna pomoc operacyjna**

Regionalną pomoc operacyjną można przyznać wyłącznie w wyraźnie określonych przypadkach, gdy uzasadniają to poważne ograniczenia strukturalne występujące w danym regionie. Tego rodzaju pomoc operacyjna polega na wspieraniu przedsiębiorstw w finansowaniu wydatków bieżących.

Warunki:

- pomoc powinna być uzasadniona z uwagi na jej wkład w rozwój regionalny i jej charakter;
- poziom pomocy powinien być proporcjonalny do ograniczeń, które dzięki niej mają zostać złagodzone;
- pomoc powinna być ograniczona w czasie i stopniowo obniżana.

Pomoc operacyjna może nie być ograniczona czasowo i stopniowo obniżana, jeżeli ma ona:

- zrekompensować ograniczenia charakteryzujące regiony najbardziej oddalone;

- zapobiegać postępującemu wyludnieniu tych regionów lub je ograniczać;
- zrekompensować dodatkowe koszty transportu w regionach najbardziej oddalonych i regionach o niskiej gęstości zaludnienia.

➤ **Pomoc dla nowo założonych małych przedsiębiorstw**

Celem tego rodzaju pomocy jest wspieranie małych przedsiębiorstw na wczesnych etapach rozwoju (pierwsze 5 lat). Kwota pomocy może wynosić:

- **do 2 mln EUR dla jednego przedsiębiorstwa** w przypadku małych przedsiębiorstw prowadzących działalność w regionach kwalifikujących się do odstępstwa przewidzianego w art. **87 ust. 3 lit. a)**. Intensywność pomocy może wynieść 35% wydatków kwalifikowalnych poniesionych w ciągu pierwszych trzech lat od założenia przedsiębiorstwa oraz 25% w ciągu dwóch kolejnych lat.

- **do 1 mln EUR dla jednego przedsiębiorstwa** w przypadku małych przedsiębiorstw prowadzących działalność w regionach kwalifikujących się do odstępstwa przewidzianego w art. **87 ust. 3 lit. c)**. Intensywność pomocy może wynieść 25% wydatków kwalifikowalnych poniesionych w ciągu pierwszych trzech lat od założenia przedsiębiorstwa oraz 15% w ciągu dwóch kolejnych lat.

Powyższe poziomy intensywności można podnieść o 5% w regionach w najbardziej niekorzystnym położeniu, obszarach o niskiej gęstości zaludnienia oraz obszarach odizolowanych.

Kosztami kwalifikowalnymi są koszty usług prawnych i doradczych oraz koszty administracyjne bezpośrednio związane z utworzeniem małego przedsiębiorstwa oraz pewne koszty operacyjne rzeczywiście poniesione w ciągu pierwszych pięciu lat od utworzenia przedsiębiorstwa.

Kwoty roczne pomocy przyznanej nowo założonym małym przedsiębiorstwom nie mogą przekroczyć 33% wyżej wymienionych całkowitych kwot pomocy w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych

Następujące rodzaje pomocy regionalnej podlegają przepisom ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych i są w związku z tym zwolnione z procedury zgłoszenia:

- **regionalna pomoc inwestycyjna i pomoc na zatrudnienie (miejsca pracy powstałe bezpośrednio w wyniku realizacji projektu inwestycyjnego).** Wymogowi zgłoszenia nie podlegają wyłącznie następujące formy pomocy:
 - przejrzyste **programy** pomocy;
 - niektóre kwoty pomocy *ad hoc* stanowiącej uzupełnienie pomocy przyznanej w ramach programu;
 - pomoc przyznawana w ramach programów **na duże projekty inwestycyjne** w przypadkach, gdy pomoc nie przekracza maksymalnej kwoty, jaką można by uzyskać na inwestycję, w przypadku której koszty kwalifikowalne wynoszą 100 mln EUR, na warunkach określonych w wytycznych w sprawie pomocy regionalnej;

- pomoc dla nowo założonych małych przedsiębiorstw.

Dalsze informacje:

- Wytyczne w sprawie krajowej pomocy regionalnej na lata 2007-2013, Dz.U. C 54 z 4.3.2006, s. 13.

<http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:054:0013:0044:EN:PDF>

- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3.4. Pomoc inwestycyjna i pomoc na zatrudnienie

Tego rodzaju pomoc można przyznać **zarówno na obszarach objętych, jak i nieobjętych pomocą** (informacje o pomocy przyznawanej w regionach objętych pomocą znajdują się w części dotyczącej pomocy regionalnej).

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- **koszty inwestycji w rzeczowe aktywa trwale oraz wartości niematerialne i prawne** lub
- **szacunkowe koszty płacy za okres dwóch lat w odniesieniu do miejsc pracy powstałych bezpośrednio w wyniku realizacji projektu inwestycyjnego.** Oznacza to, że koszty inwestycji można obliczyć na podstawie liczby utworzonych miejsc pracy.

Państwa członkowskie mogą sfinansować do **20%** kosztów kwalifikowalnych w przypadku **małych przedsiębiorstw** oraz **10%** kosztów kwalifikowalnych w przypadku **średnich przedsiębiorstw**.

Te kategorie pomocy wchodzą w zakres **ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych** i w związku z tym nie muszą być zgłaszane Komisji, z wyjątkiem pomocy indywidualnej w wysokości ponad 7,5 mln EUR.

Szczególne warunki mają zastosowanie do inwestycji w przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu produktów rolnych.

Dalsze informacje:

- *Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych)*, Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3.5. Pomoc szkoleniowa

Na mocy nowego ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych państwa członkowskie mogą przyznawać przedsiębiorstwom pomoc zarówno na szkolenia ogólne, jak i specjalistyczne. Te kategorie pomocy wchodzą w zakres ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych i w związku z tym nie muszą być zgłaszane Komisji, z wyjątkiem pomocy indywidualnej w wysokości ponad 2 mln EUR.

Do **kosztów kwalifikowalnych** zalicza się koszty zatrudnienia wykładowców, koszty podróży wykładowców i uczestników szkolenia, w tym koszty zakwaterowania, koszty materiałów bezpośrednio związanych ze szkoleniem, amortyzację narzędzi i wyposażenia, które są wykorzystywane wyłącznie na potrzeby szkolenia, koszty usług konsultacyjnych i doradczych, koszty osobowe po stronie uczestników szkolenia oraz ogólne koszty pośrednie lub koszty osobowe po stronie uczestników, uwzględniające czas faktycznie spędzony na szkoleniu.

Pojęcia:

Szkolenia specjalistyczne: oznaczają szkolenia polegające na przekazywaniu wiedzy głównie i bezpośrednio związanej z obecnym lub przyszłym stanowiskiem pracownika w przedsiębiorstwie oraz na przekazywaniu umiejętności, których wykorzystanie w innym przedsiębiorstwie lub obszarze zatrudnienia jest możliwe tylko w ograniczonym stopniu lub w ogóle nie jest możliwe;

Szkolenia ogólne: oznaczają szkolenia polegające na przekazywaniu wiedzy, która nie jest wyłącznie lub głównie związana z obecnym lub przyszłym stanowiskiem pracownika w przedsiębiorstwie, a przekazywane umiejętności można wykorzystać w innym przedsiębiorstwie lub obszarze zatrudnienia.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych

- **Pomoc na szkolenia specjalistyczne:** państwa członkowskie mogą pokryć **45% kosztów kwalifikowalnych w przypadku małych przedsiębiorstw oraz 35% w przypadku średnich przedsiębiorstw.**
- **Pomoc na szkolenia ogólne:** państwa członkowskie mogą pokryć **80% kosztów kwalifikowalnych w przypadku małych przedsiębiorstw oraz 70% w przypadku średnich przedsiębiorstw.**

W przypadku szkoleń dla **pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji lub pracowników niepełnosprawnych intensywność pomocy można zwiększyć o 10 punktów procentowych** maksymalnie do 80% kosztów kwalifikowalnych.

Charakter szkoleń w **sektorze transportu morskiego** uzasadnia przyjęcie specyficznego podejścia opartego na założeniu, że intensywność pomocy może osiągnąć 100% kosztów kwalifikowalnych.

Dalsze informacje:

- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3.6. Pomoc na usługi doradcze i udział w targach

Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych przewiduje możliwości przyznawania pomocy na usługi doradcze lub udział w targach z pominięciem procedury zgłoszenia, z wyjątkiem pomocy indywidualnej w wysokości ponad 2 mln EUR.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych

➤ **Pomoc na usługi doradcze:** intensywność pomocy nie może przekraczać 50% kosztów kwalifikowalnych, do których zalicza się koszty usług świadczonych przez doradców zewnętrznych. Usługi takie nie mogą mieć charakteru ciągłego ani okresowego, nie powinny być też związane ze zwykłymi kosztami operacyjnymi przedsiębiorstwa, takimi jak rutynowe usługi doradztwa podatkowego, regularne usługi prawnicze lub reklama. Łączna kwota przyznanej pomocy może wynosić 2 mln EUR.

➤ **Pomoc na udział MŚP w targach,** która może wynieść do 2 mln EUR dla jednego przedsiębiorstwa na jeden projekt. Intensywność pomocy nie może przekraczać 50% kosztów kwalifikowalnych, do których zalicza się koszty wynajmu, budowy i obsługi stoiska wystawowego podczas pierwszego uczestnictwa przedsiębiorstwa w dowolnych targach lub dowolnej wystawie. Pomoc tego rodzaju można przyznać na udział w różnych targach, lecz nie na kilkakrotny udział w tych samych targach.

Dalsze informacje:

- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3.7. Pomoc na promowanie przedsiębiorczości wśród kobiet

Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych umożliwia państwom członkowskim przyznawanie pomocy **na zakładanie małych przedsiębiorstw należących do kobiet i prowadzonych przez kobiety** zarówno w regionach objętych, jak i nieobjętych pomocą. Pomoc taka pozwoli kobietom przezwyciężyć nieprawidłowości w funkcjonowaniu rynku (w tym przede wszystkim trudności w dostępie do źródeł finansowania), jakie napotykają, zwłaszcza gdy zakładają pierwsze przedsiębiorstwo. Stanowi też ona tym samym narzędzie promowania faktycznej, a nie tylko formalnej równości kobiet i mężczyzn na danym obszarze.

Państwa członkowskie mogą przyznawać dotacje **do 1 mln EUR** małym przedsiębiorstwom nowo utworzonym przez kobiety, bez konieczności zgłaszania pomocy zgodnie z normalną procedurą, o ile spełniają warunki określone w ogólnym rozporządzeniu w sprawie wyłączeń grupowych.

Intensywność pomocy może wynieść 15% kosztów kwalifikowalnych poniesionych w ciągu pierwszych pięciu lat od utworzenia przedsiębiorstwa.

Kosztami kwalifikowalnymi są koszty usług prawnych i doradczych oraz koszty administracyjne bezpośrednio związane z utworzeniem małego przedsiębiorstwa oraz określone koszty operacyjne rzeczywiście poniesione w ciągu pierwszych pięciu lat od utworzenia przedsiębiorstwa. W szczególności ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych umożliwia po raz pierwszy **przyznawanie pomocy na pokrycie kosztów opieki nad dziećmi i rodzicami**.

Pojęcia:

Przedsiębiorstwa nowo utworzone przez kobiety to małe przedsiębiorstwa spełniające następujące warunki:

- a) jedna lub więcej kobiet jest w posiadaniu co najmniej 51% kapitału danego małego przedsiębiorstwa lub są one zarejestrowane jako właścicielki danego małego przedsiębiorstwa oraz
- b) osobą odpowiedzialną za zarządzanie danym małym przedsiębiorstwem jest kobieta.

Dalsze informacje:

- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3.8. Pomoc dla pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji oraz pracowników niepełnosprawnych

Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych umożliwia państwom członkowskim przyznawanie pomocy w celu ułatwienia **pracownikom niepełnosprawnym lub z innego powodu znajdującym się w niekorzystnej sytuacji** znalezienia zatrudnienia na otwartym rynku pracy, bez konieczności wcześniejszego zgłaszania tej pomocy Komisji.

Pojęcia:

Pracownik znajdujący się w szczególnie niekorzystnej sytuacji oznacza każdą osobę, która:

- jest bez stałego zatrudnienia za wynagrodzeniem w okresie ostatnich sześciu miesięcy;
- nie ma wykształcenia ponadgimnazjalnego lub zawodowego (ISCED 3);
- jest w wieku ponad 50 lat;
- jest osobą dorosłą mieszkającą samotnie, mającą na utrzymaniu co najmniej jedną osobę;
- pracuje w sektorze lub zawodzie w państwie członkowskim, w którym dysproporcja kobiet i mężczyzn jest co najmniej o 25% wyższa niż średnia dysproporcja we wszystkich sektorach gospodarki w tym państwie członkowskim, i należy do grupy stanowiącej mniejszość; lub
- jest członkiem mniejszości etnicznej w państwie członkowskim, który w celu zwiększenia szans na uzyskanie dostępu do stałego zatrudnienia musi poprawić znajomość języka, uzupełnić szkolenia zawodowe lub zwiększyć doświadczenie zawodowe.

Pracownik znajdujący się w szczególnie niekorzystnej sytuacji oznacza każdą osobę, która jest bezrobotna przez co najmniej 24 miesiące.

Pracownik niepełnosprawny oznacza każdą osobę, która została uznana za osobę niepełnosprawną na mocy prawa krajowego lub u której rozpoznano ograniczenie wynikające z upośledzenia sprawności fizycznej, umysłowej lub psychicznej.

Warunki:

- Zatrudnienie musi oznaczać wzrost netto liczby pracowników w danym przedsiębiorstwie lub powodem zwolnienia zapełnionego w ten sposób etatu lub etatów było dobrowolne rozwiązanie stosunku pracy, niepełnosprawność, przejście na emeryturę z powodu osiągnięcia wieku emerytalnego, dobrowolne zmniejszenie wymiaru czasu pracy lub zgodne z prawem zwolnienie za naruszenie obowiązków pracowniczych, a nie redukcja etatu.
- Powstałe miejsca pracy muszą być utrzymane przez minimalny okres zgodny z przepisami krajowymi lub porozumieniem zbiorowym.

Rodzaje środków pomocy dostępnych na mocy ogólnego rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych

Pracownicy znajdujący się w szczególnie niekorzystnej sytuacji:

- **Pomoc w formie subsydiów płacowych na zatrudnienie pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji:** tego rodzaju pomoc można przyznać w wysokości do 50% kosztów kwalifikowalnych, za które uznaje się koszty płacy za okres nie dłuższy niż 12 miesięcy od dnia zatrudnienia. W przypadku pracowników znajdujących się w bardzo niekorzystnej sytuacji okres ten można wydłużyć do 24 miesięcy. Łączna kwota przyznanej pomocy może wynosić 5 mln EUR dla jednego przedsiębiorstwa rocznie.

Pracownicy niepełnosprawni:

- **Pomoc w formie subsydiów płacowych na zatrudnianie pracowników niepełnosprawnych:** tego rodzaju pomoc może pokrywać do 75% kosztów kwalifikowalnych, za które uznaje się koszty płacy za cały okres zatrudnienia pracownika niepełnosprawnego. Tego rodzaju pomoc może wynieść 10 mln EUR dla jednego przedsiębiorstwa rocznie.
- **Pomoc na pokrycie dodatkowych kosztów zatrudnienia pracowników niepełnosprawnych:** pomoc tego rodzaju może pokrywać 100% kosztów kwalifikowalnych, do których zalicza się koszty inne niż koszty płacy (objęte pomocą, o której mowa powyżej), które dotatkowo musi ponieść pracodawca i które wykraczają poza koszty, jakie musiałoby ponieść przedsiębiorstwo w przypadku zatrudnienia pracowników, którzy nie są niepełnosprawni, za cały okres zatrudnienia danego pracownika. Koszty kwalifikowalne to: koszty adaptacji pomieszczeń, koszty zatrudnienia personelu odpowiedzialnego wyłącznie za pomoc pracownikom niepełnosprawnym, koszty adaptacji lub zakupu sprzętu na użytek pracowników niepełnosprawnych. Pomoc na pokrycie dodatkowych kosztów zatrudnienia pracowników niepełnosprawnych może wynieść do 10 mln EUR dla jednego przedsiębiorstwa rocznie.

Dalsze informacje:

- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 214 z 9.8.2008, s. 3-47).

http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/legislation/block.cfm

3.9. Pomoc w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw

Wytyczne dotyczące pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw umożliwiają zastosowanie pilnie potrzebnych środków restrukturyzacyjnych wobec zagrożonych przedsiębiorstw **nawet w okresie ich ratowania**. Państwa członkowskie mogą skorzystać ze skróconej procedury zatwierdzania pomocy na ratowanie przedsiębiorstw, jeżeli kwota pomocy nie przekracza wyniku uzyskanego przy zastosowaniu standardowego wzoru, a w żadnym razie nie przekracza **10 mln EUR**.

Wytyczne stosuje się do **przedsiębiorstw we wszystkich sektorach**, z wyjątkiem sektora górnictwa węgla oraz sektora hutnictwa żelaza i stali, bez uszczerbku dla szczególnych reguł odnoszących się do przedsiębiorstw zagrożonych w danym sektorze.

Pojęcia:

Przedsiębiorstwo zagrożone to przedsiębiorstwo, które ani przy pomocy środków własnych, ani środków, które mogłoby uzyskać od właścicieli/akcjonariuszy/udziałowców lub wierzycieli, nie jest w stanie powstrzymać strat, które bez zewnętrznej interwencji władz publicznych prawie na pewno doprowadzą to przedsiębiorstwo do zakończenia działalności w perspektywie krótko- lub średnioterminowej.

Pomoc w celu ratowania przedsiębiorstw stanowi wsparcie czasowe i odwracalne. Powinna ona umożliwić zachowanie płynności finansowej zagrożonego przedsiębiorstwa na czas konieczny do opracowania planu restrukturyzacji lub likwidacji i/lub czas potrzebny Komisji lub właściwym organom krajowym na podjęcie decyzji w sprawie takiego planu.

Pomoc na restrukturyzację opiera się na wykonalnym, spójnym i dalekosiężnym planie, którego celem jest przywrócenie długoterminowej rentowności przedsiębiorstwa.

Pomoc w celu ratowania przedsiębiorstw musi spełniać następujące warunki:

- pomoc musi stanowić **odwracalne wsparcie** w formie gwarancji kredytowych lub pożyczek o normalnym komercyjnym oprocentowaniu **w celu zapewnienia płynności finansowej**;
- pomoc musi być ograniczona do **kwoty potrzebnej do utrzymania działalności przedsiębiorstwa**;
- pomoc musi być przyznana jedynie na **czas konieczny (maksymalnie 6 miesięcy) do opracowania planu naprawy**;
- pomoc musi być **uzasadniona trudnościami społecznymi** i nie może mieć **skutków ubocznych** dla sytuacji gospodarczej w innych państwach członkowskich;
- pomocy musi towarzyszyć zobowiązanie państwa członkowskiego do powiadomienia Komisji o **planie restrukturyzacji lub likwidacji** lub przedstawienia dowodu, że pożyczka została zwrócona i/lub umowa gwarancji przestała obowiązywać, w terminie **nie dłuższym niż sześć miesięcy** od przyznania pomocy;
- pomoc powinna być przyznawana tylko **jeden raz** (zasada „pierwszy i ostatni raz”).

Pomoc na restrukturyzację można przyznać tylko pod warunkiem spełnienia następujących

kryteriów:

- Komisji przedstawiono **plan restrukturyzacji/naprawy**, opracowany w celu przywrócenia rentowności w rozsądnym czasie;
- podjęto **środki wyrównawcze** w celu uniknięcia nadmiernego zakłócenia konkurencji (np. stosowne obniżenie mocy produkcyjnych); warunek ten nie będzie jednak zazwyczaj miał zastosowania w odniesieniu do małych przedsiębiorstw, ponieważ można założyć, że pomoc *ad hoc* dla małych przedsiębiorstw zazwyczaj nie zakłóca konkurencji w stopniu sprzecznym ze wspólnym interesem;
- **pomoc ograniczona jest do minimum** niezbędnego do realizacji środków restrukturyzacyjnych; beneficjenci muszą wnieść **znaczący wkład własny**, niezawierający elementu pomocy państwa; w przypadku małych przedsiębiorstw wkład beneficjenta powinien wynosić co najmniej 25% kosztów restrukturyzacji, a w przypadku średnich przedsiębiorstw 40%; w wyjątkowych okolicznościach oraz w razie wyjątkowych trudności Komisja może zaakceptować niższy wkład własny;
- przedsiębiorstwo musi **w pełni wdrożyć plan restrukturyzacji** i przestrzegać wszystkich dołączonych warunków;
- pomoc na restrukturyzację może być **przyznana tylko jeden raz** (zasada „pierwszy i ostatni raz”);
- konieczne jest prowadzenie **ściśłego nadzoru kontroli i składanie sprawozdań rocznych**.

W przypadku MŚP i przedsiębiorstw mających siedzibę na obszarach objętych pomocą: można zastosować większą elastyczność wobec kryteriów dotyczących ograniczenia zdolności produkcyjnych i wkładu własnego.

Dalsze informacje:

Wytyczne wspólnotowe dotyczące pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw (Dz. U. C 244 z 1.10.2004, s. 2).

[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004XC1001\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004XC1001(01):EN:HTML)

4. TYMCZASOWE ŚRODKI POMOCY PAŃSTWA UŁATWIAJĄCE DOSTĘP DO FINANSOWANIA W DOBIE KRYZYSU FINANSOWEGO I GOSPODARCZEGO

Dnia 17 grudnia 2008 r. Komisja przyjęła „Tymczasowe wspólnotowe ramy prawne w zakresie pomocy państwa ułatwiające dostęp do finansowania w dobie kryzysu finansowego i gospodarczego”. Ponadto dnia 25 lutego wprowadzono pewne korekty techniczne. Dokument ten stwarza państwom członkowskim dodatkowe możliwości w zakresie przyznawania pomocy państwa w celu zneutralizowania skutków ograniczonej dostępności kredytów dla gospodarki realnej. Przewidziano w nich kilka środków tymczasowych, umożliwiających państwom członkowskim reagowanie na trudności, z jakim borykają się przedsiębiorstwa, a w szczególności MŚP w zakresie dostępu do źródeł finansowania.

Podstawę dla środków tymczasowych stanowi art. 87 ust. 3 lit b) Traktatu, zgodnie z którym Komisja może uznać za zgodną ze wspólnym rynkiem pomoc „mającą na celu zaradzenie poważnym zaburzeniom w gospodarce państwa członkowskiego”. Państwa członkowskie mają obowiązek zgłosić programy przewidujące tego rodzaju środki. Gdy tylko program zostanie zatwierdzony, mogą od razu przystąpić do przyznawania pomocy indywidualnej bez jej zgłaszania.

Warunki:

- wszystkie środki przysługują wyłącznie przedsiębiorstwom, które nie były zagrożone¹⁴ w dniu 1 lipca 2008 r.; mogą być stosowane wobec przedsiębiorstw, które nie były w tym czasie zagrożone, ale które później znalazły się w takiej sytuacji w wyniku światowego kryzysu finansowego i gospodarczego;
- środki mogą być stosowane do dnia 31 grudnia 2010 r.;
- środków tymczasowych nie można łączyć z pomocą *de minimis* odnoszącą się do tych samych kosztów kwalifikowalnych; kwotę pomocy *de minimis* uzyskanej po dniu 1 stycznia 2008 r. odlicza się od kwoty pomocy zgodnej ze wspólnym rynkiem udzielonej w tym samym celu na podstawie tymczasowych ram prawnych. Tymczasowe środki pomocy można łączyć z innymi rodzajami pomocy zgodnej ze wspólnym rynkiem lub innymi formami finansowania wspólnotowego, pod warunkiem że pułapy intensywności wskazane w odpowiednich wytycznych lub rozporządzeniach o wyłączeniach grupowych będą przestrzegane.

Nowe środki oraz tymczasowe zmiany w dotychczasowych instrumentach

- **Pomoc w kwocie ryczałtowej do 500 000 EUR na przedsiębiorstwo przez najbliższe**

¹⁴ Przedsiębiorstwo zagrożone definiuje się w sposób następujący:

- w przypadku dużych przedsiębiorstw – zob. pkt. 2.1 Wytycznych wspólnotowych dotyczących pomocy państwa w celu ratowania i restrukturyzacji, Dz.U. C 244 z 1.10.2004, s. 2-17.
- w przypadku MŚP – zob. art. 1 ust. 7 rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych), Dz.U. L 241 z 9.8.2008.

dwa lata (od dnia 1 stycznia 2008 do dnia 31 grudnia 2010 r.), która ma ułatwić przedsiębiorstwom przetrwanie obecnych trudności: środek ten można stosować tylko do programów pomocy; przedsiębiorstwom prowadzącym działalność w sektorach rybactwa i produkcji pierwotnej produktów rolnych nie przysługuje tego rodzaju pomoc ani pomoc eksportowa. Jeżeli przedsiębiorstwo otrzymało pomoc *de minimis* jeszcze przed wejściem w życie tymczasowych ram prawnych, suma pomocy uzyskanej w ramach środka zastosowanego na podstawie tych ram prawnych oraz otrzymanej pomocy *de minimis* nie może przekraczać 500 000 EUR w okresie od dnia 1 stycznia 2008 r. do dnia 31 grudnia 2010 r.

- **Gwarancje państwa na pożyczki w formie zmniejszenia należnej stawki:** MŚP mogą skorzystać ze zmniejszenia (do 25%) stawki rocznej w przypadku nowych gwarancji w okresie dwóch lat od udzielenia gwarancji. Mogą ponadto zastosować stawkę określoną w komunikacie przez dodatkowy okres ośmiu lat. Maksymalna kwota kredytu nie może przekraczać całkowitej rocznej kwoty wynagrodzeń wypłacanych przez przedsiębiorstwo będące beneficjentem pomocy. Gwarancja nie może przekraczać 90% kwoty kredytu i może obejmować zarówno kredyty inwestycyjne, jak i pożyczki obrotowe.
- **Pomoc w formie dopłaty do oprocentowania mająca zastosowanie do wszelkich rodzajów pożyczek:** Komisja zaakceptuje udzielanie kredytów przez podmioty publiczne lub prywatne przy zastosowaniu stopy procentowej co najmniej równej stopie oprocentowania depozytów jednodniowych banku centralnego powiększonej o marżę odpowiadającą różnicy między średnią stopą roczną na rynku międzybankowym a średnią stopą oprocentowania depozytów jednodniowych banku centralnego w okresie od 1 stycznia 2007 r. do 30 czerwca 2008 r. oraz o marżę za ryzyko kredytowe odpowiadającą profilowi ryzyka kredytobiorcy, zgodnie z komunikatem Komisji w sprawie zmiany metody ustalania stóp referencyjnych i dyskontowych. Metoda ta ma zastosowanie do wszystkich umów zawartych do dnia 31 grudnia 2010 r. i może być stosowana do kredytów na dowolny okres. Obniżone stopy procentowe można stosować do płatności z tytułu odsetek przypadających do dnia 31 grudnia 2012 r.
- **Pomoc w formie obniżki stopy oprocentowania kredytów inwestycyjnych związanych z produktami znacznie zwiększającymi poziom ochrony środowiska:** MŚP mogą skorzystać z 50% obniżki stopy procentowej. Dotowaną stopę procentową stosuje się przez okres nie dłuższy niż dwa lata od udzielenia kredytu. Pomoc można przyznać tylko na produkcję, która wiąże się z wcześniejszym przystosowaniem do przyszłych norm wspólnotowych lub stosowaniem norm surowszych niż przyszłe wspólnotowe normy dla danego produktu, które zwiększają poziom ochrony środowiska i nie są jeszcze obowiązujące.
- **Tymczasowe odstępstwo od wytycznych z 2006 r. w sprawie zapewnienia kapitału podwyższonego ryzyka:**
 - zwiększenie **transzy środków finansowych na docelowe MŚP** z 1,5 mln EUR do 2,5 mln EUR;
 - obniżenie **minimalnego udziału środków pochodzących od inwestorów**

prywatnych z 50% do 30% (zarówno na obszarach objętych pomocą, jak i poza nimi);

- **Uproszczenie wymogów określonych w komunikacie w sprawie kredytów eksportowych**, tak by umożliwić stosowanie klauzuli wyłączającej, pozwalającej na pokrywanie nierynkowych rodzajów ryzyka przez państwo.

Dalsze informacje:

Komunikat Komisji — Tymczasowe wspólnotowe ramy prawne w zakresie pomocy państwa ułatwiające dostęp do finansowania w dobie kryzysu finansowego i gospodarczego (przyjęte dnia 17 grudnia 2008 r.)

http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/horizontal.html

ZAŁĄCZNIK I

Pułapy pomocy dla MŚP mające zastosowanie na mocy przepisów w dziedzinie pomocy państwa

MP = małe przedsiębiorstwa, ŚP = średnie przedsiębiorstwa

Progi dotyczą pomocy dla jednego przedsiębiorstwa na jeden projekt, chyba że wyraźnie zaznaczono inaczej.

Rodzaj środka pomocy	Wytyczne/ zasady ramowe		Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych (ORWG)		
	Pułap intensywności pomocy/ kwota pomocy na podstawie stosownych wytycznych/ zasad ramowych		Maksymalna kwota pomocy dopuszczalna na podstawie ORWG	Pułap intensywności pomocy na podstawie ORWG	
Pomoc <i>de minimis</i>	200 000 EUR na przedsiębiorstwo w okresie 3 lat podatkowych nie stanowi pomocy				
Pomoc w celu zapewnienia kapitału podwyższonego ryzyka	istnieją różne formy pomocy (zob. pkt 2.3)		1,5 mln EUR na docelowe MŚP w okresie 12 miesięcy	nie dotyczy	
Pomoc na badania i rozwój	MP	ŚP		MP	ŚP
Badania podstawowe	100%	100%	20 mln EUR	100%	100%
Badania przemysłowe	70%	60%	10 mln EUR	70%	60%
Eksperymentalne prace rozwojowe	45%	35%	7,5 mln EUR	45%	35%
	+ 15 punktów procentowych (do 80% łącznie) w przypadku współpracy lub upowszechniania wyników		w przypadku projektów EUREKA ¹⁵ kwota ulega podwojeniu	+ 15 punktów procentowych (do 80% łącznie) w przypadku współpracy lub upowszechniania wyników	

¹⁵ Eureka to ogólnoeuropejska sieć współpracy w dziedzinie prac badawczo-rozwojowych o zastosowaniu przemysłowym ukierunkowanych na rynek

Rodzaj środka pomocy	Wytyczne/ zasady ramowe	Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych (ORWG)	
	Pułap intensywności pomocy/ kwota pomocy na podstawie stosownych wytycznych/ zasad ramowych	Maksymalna kwota pomocy dopuszczalna na podstawie ORWG	Pułap intensywności pomocy na podstawie ORWG
Pomoc na techniczne studia wykonalności Badania podstawowe Badania przemysłowe Eksperymentalne prace rozwojowe	75% w przypadku badań przemysłowych 50% w przypadku eksperymentalnych prac rozwojowych.	20 mln EUR 10 mln EUR 7,5 mln EUR w przypadku projektów EUREKA kwota ulega podwojeniu	75% w przypadku badań przemysłowych 50% w przypadku eksperymentalnych prac rozwojowych.
Pomoc na pokrycie kosztów praw własności przemysłowej: Badania podstawowe Badania przemysłowe Eksperymentalne prace rozwojowe	100% 50% 25%	5 mln EUR	100% 50% 25%
Pomoc na tymczasowe zatrudnienie wysoko wykwalifikowanego personelu	50% dla jednego przedsiębiorstwa przez 3 lata na jednego tymczasowo zatrudnionego pracownika	nie dotyczy	50% dla jednego przedsiębiorstwa przez 3 lata na jednego tymczasowo zatrudnionego pracownika
Pomoc na działalność badawczo-rozwojową w sektorach rolnictwa i rybactwa	100% na określonych warunkach	nie dotyczy	100% na określonych warunkach
Pomoc dla młodych, innowacyjnych przedsiębiorstw (tylko MP)	1 mln EUR 1,25 mln EUR w regionach, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. c) 1,5 mln EUR w regionach, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a)	1 mln EUR 1,25 mln EUR w regionach, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. c) 1,5 mln EUR w regionach, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a)	nie dotyczy

Rodzaj środka pomocy	Wytyczne/ zasady ramowe	Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych (ORWG)	
	Pułap intensywności pomocy/ kwota pomocy na podstawie stosownych wytycznych/ zasad ramowych	Maksymalna kwota pomocy dopuszczalna na podstawie ORWG	Pułap intensywności pomocy na podstawie ORWG
Pomoc na usługi doradcze w zakresie innowacji i usługi wsparcia innowacji	100% jeżeli usługodawca posiada certyfikat krajowy lub europejski. w przeciwnym razie 75% maks. 200 000 EUR na przedsiębiorstwo w okresie 3 lat	200 000 EUR na przedsiębiorstwo w okresie 3 lat	100% jeżeli usługodawca posiada certyfikat krajowy lub europejski. w przeciwnym razie 75%
Pomoc na innowacje w obrębie procesów i innowacje organizacyjne w sektorze usług	MP: 35% ŚP: 25%	nie dotyczy	
Pomoc dla klastrów innowacyjnych Pomoc inwestycyjna Pomoc operacyjna	MP: 35% ŚP: 25% <ul style="list-style-type: none"> ▪ 100% z liniowym zmniejszeniem do 0 w ciągu 5 lat LUB ▪ 50% przez 5 lat 	nie dotyczy	
Pomoc inwestycyjna umożliwiająca przedsiębiorstwom zastosowanie norm surowszych niż normy wspólnotowe w zakresie ochrony środowiska lub podniesienie poziomu ochrony środowiska w przypadku braku norm wspólnotowych	MP: 70% ME: 60% przetarg: 100% premia za ekoinnowację: +10%	7,5 mln EUR	MP: 55% ŚP: 45%
Pomoc na nabycie środków transportu spełniających normy surowsze niż normy wspólnotowe	MP: 70% ŚP: 60% przetarg: 100% premia za ekoinnowację: +10%	7,5 mln EUR	MP: 55% ŚP: 45%

Rodzaj środka pomocy	Wytyczne/ zasady ramowe	Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych (ORWG)	
	Pułap intensywności pomocy/ kwota pomocy na podstawie stosownych wytycznych/ zasad ramowych	Maksymalna kwota pomocy dopuszczalna na podstawie ORWG	Pułap intensywności pomocy na podstawie ORWG
Pomoc na wcześniejsze przystosowanie do przyszłych norm w dziedzinie ochrony środowiska	ponad 3-letnie wyprzedzenie: MP: 25% ŚP: 20% wyprzedzenie od 1 roku do 3 lat: MP: 20% ŚP: 15%	7,5 mln EUR	ponad 3-letnie wyprzedzenie: MP: 15% ME: 10% wyprzedzenie od 1 roku do 3 lat: MP: 10%
Pomoc na badania środowiska	MP: 70% ŚP: 60%	nie dotyczy	MP: 70% ŚP: 60%
Pomoc na inwestycje w rozwiązania energooszczędne	MP: 80% ŚP: 70%	7,5 mln EUR	obliczenie kosztów kwalifikowalnych: <i>1. Dodatkowe koszty inwestycyjne netto:</i> MP: 80% ŚP: 70% <i>2. Dodatkowe koszty inwestycyjne brutto:</i> MP: 40% ŚP: 30%
Pomoc inwestycyjna	przetarg: 100%		
Pomoc operacyjna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 100% z liniowym zmniejszeniem do 0 w ciągu 5 lat LUB ▪ 50% przez 5 lat 	nie dotyczy	
Pomoc na efektywne energetycznie komunalne sieci ciepłownicze korzystające z tradycyjnych źródeł energii	MP: 70% ŚP: 60% przetarg: 100%	nie dotyczy	
Pomoc na inwestycje w układy kogeneracji o wysokiej sprawności	MP: 80% ŚP: 70%	7,5 mln EUR	MP: 65% ŚP: 55%
Pomoc inwestycyjna	przetarg: 100%		

Rodzaj środka pomocy	Wytyczne/ zasady ramowe	Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych (ORWG)	
	Pułap intensywności pomocy/ kwota pomocy na podstawie stosownych wytycznych/ zasad ramowych	Maksymalna kwota pomocy dopuszczalna na podstawie ORWG	Pułap intensywności pomocy na podstawie ORWG
Pomoc operacyjna	<p>3 warianty:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. rekompensata różnicy między kosztami produkcji a ceną rynkową LUB 2. wykorzystanie mechanizmów rynkowych (zielone certyfikaty, przetargi) <p>100% z liniowym zmniejszeniem do 0 w ciągu 5 lat LUB 50% przez 5 lat</p>		nie dotyczy
<p>Pomoc na inwestycje promujące energię ze źródeł odnawialnych</p> <p>Pomoc inwestycyjna</p>	<p>MP: 80% ŚP: 70%</p> <p>przetarg: 100%</p>	7,5 mln EUR	MP: 65% ŚP: 55%
Pomoc operacyjna	<p>3 warianty:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. rekompensata różnicy między kosztami produkcji a ceną rynkową LUB 4. wykorzystanie mechanizmów rynkowych (zielone certyfikaty, przetargi) 5. 100% z liniowym zmniejszeniem do 0 w ciągu 5 lat LUB 50% przez 5 lat 		nie dotyczy
Pomoc w postaci ulg lub zwolnień z podatków na ochronę środowiska na działania w obszarze środowiska	obowiązują szczególne warunki (zob. rozdz. 4 wytycznych w sprawie pomocy na ochronę środowiska)	nie dotyczy	wyłącznie podatki od energii na mocy dyrektywy 2003/96/WE: dopuszcza się na okres 10 lat, o ile beneficjent płaci podatek w wysokości równej co najmniej minimalnemu poziomowi podatku wspólnotowego
Pomoc na gospodarowanie odpadami	MP: 70% ŚP: 60%		nie dotyczy
Pomoc na rekultywację zanieczyszczonych terenów	100%		nie dotyczy
Pomoc na relokację przedsiębiorstw	MP: 70% ŚP: 60%		nie dotyczy

Rodzaj środka pomocy	Wytyczne/ zasady ramowe	Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych (ORWG)	
	Pułap intensywności pomocy/ kwota pomocy na podstawie stosownych wytycznych/ zasad ramowych	Maksymalna kwota pomocy dopuszczalna na podstawie ORWG	Pułap intensywności pomocy na podstawie ORWG
Pomoc związana z programami handlu uprawnieniami	obowiązują szczególne warunki	nie dotyczy	
Regionalna pomoc inwestycyjna (i pomoc na zatrudnienie)	20-80% w zależności od ograniczeń występujących na danym obszarze	pomoc mniejsza niż 75% maksymalnej pomocy, jaką można uzyskać na inwestycję, w przypadku której koszty kwalifikowalne wynoszą 100 mln EUR	intensywność pomocy regionalnej zgodnie z odpowiednią mapą pomocy regionalnej MP: + 20 punktów procentowych ŚP: +10 punktów procentowych (z wyjątkiem dużych projektów inwestycyjnych i transportu) ¹⁶
Regionalna pomoc operacyjna	obowiązują szczególne warunki	nie dotyczy	
Pomoc dla nowo utworzonych małych przedsiębiorstw (w regionach objętych pomocą)	<p><u>regiony, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a):</u> 35% w latach 1-3 25% w latach 4-5 łącznie pomoc maksymalna: 2 mln EUR</p> <p><u>regiony, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a):</u> 25% w latach 1-3 15% w latach 4-5 łącznie pomoc maksymalna: 1 mln EUR</p> <p>5% dodatkowo w niektórych przypadkach</p>	<p>2 mln EUR w regionach, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a)</p> <p>1 mln EUR w regionach, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. c)</p> <p>roczne kwoty na przedsiębiorstwo – maksymalnie 33% wyżej wymienionych kwot pomocy</p>	<p><u>regiony, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a):</u> 35% w latach 1-3 25% w latach 4-5</p> <p><u>regiony, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a):</u> 25% w latach 1-3 15% w latach 4-5</p> <p>5% dodatkowo w niektórych przypadkach</p>

¹⁶ W przypadku rolnictwa zastosowanie mają inne poziomy intensywności.

Rodzaj środka pomocy	Wytyczne/ zasady ramowe	Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych (ORWG)	
	Pułap intensywności pomocy/ kwota pomocy na podstawie stosownych wytycznych/ zasad ramowych	Maksymalna kwota pomocy dopuszczalna na podstawie ORWG	Pułap intensywności pomocy na podstawie ORWG
Pomoc dla MŚP przeznaczona na cele inwestycyjne i na zatrudnienie	nie dotyczy	7,5 mln EUR	MP: 20% ŚP: 10% na inwestycje związane z przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych 75% w regionach najbardziej oddalonych 65% na mniejszych wyspach Morza Egejskiego 50% w regionach, których dotyczy art. 87 ust. 3 lit. a) 40% w pozostałych regionach.
Pomoc szkoleniowa	nie dotyczy	2 mln EUR na jeden projekt szkoleniowy	szkolenia specjalistyczne: MP: 45% ŚP: 35% szkolenie ogólne: MP: 80% ŚP: 70% + 10 punktów procentowych na pracowników w szczególnie niekorzystnej sytuacji lub niepełnosprawnych 100% w przypadku transportu morskiego
Pomoc dla małych przedsiębiorstw nowo utworzonych przez kobiety	nie dotyczy	1 mln EUR (maks. 33% ten kwoty rocznie)	15% przez pierwsze 5 lat
Pomoc na usługi doradcze	nie dotyczy	2 mln EUR	50%
Pomoc na udział MŚP w targach	nie dotyczy	2 mln EUR	50%
Pomoc w formie subsydiów płacowych na zatrudnienie pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji	nie dotyczy	5 mln EUR	pracownicy w szczególnie niekorzystnej sytuacji: 50% przez pierwsze 12 miesięcy pracownicy w szczególnie niekorzystnej sytuacji 50% przez pierwsze 24 miesiące

Rodzaj środka pomocy	Wytyczne/ zasady ramowe	Ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych (ORWG)	
	Pułap intensywności pomocy/ kwota pomocy na podstawie stosownych wytycznych/ zasad ramowych	Maksymalna kwota pomocy dopuszczalna na podstawie ORWG	Pułap intensywności pomocy na podstawie ORWG
Pomoc w formie subsydiów płacowych na zatrudnianie pracowników niepełnosprawnych	nie dotyczy	10 mln EUR	75%
Pomoc na rekompensatę dodatkowych kosztów związanych z zatrudnieniem pracowników niepełnosprawnych	nie dotyczy	10 mln EUR	100%
Pomoc w celu ratowania i restrukturyzacji zagrożonych przedsiębiorstw	obowiązują szczególne warunki	nieobjęta zakresem rozporządzenia	

ZAŁĄCZNIK II

Definicja małych i średnich przedsiębiorstw

Artykuł 1

Przedsiębiorstwo

Za przedsiębiorstwo uważa się podmiot prowadzący działalność gospodarczą bez względu na jego formę prawną. Zalicza się tu w szczególności osoby prowadzące działalność na własny rachunek oraz firmy rodzinne zajmujące się rzemiosłem lub inną działalnością, a także spółki lub konsorcja prowadzące regularną działalność gospodarczą.

Artykuł 2

Pułap zatrudnienia oraz pułapy finansowe określające kategorię przedsiębiorstwa

1. Do kategorii mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) należą przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 250 pracowników, i których roczny obrót nie przekracza 50 milionów EUR a/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 milionów EUR.
2. W ramach kategorii MŚP małe przedsiębiorstwo definiuje się jako przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 50 pracowników i którego roczny obrót lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 milionów EUR.
3. W kategorii MŚP mikroprzedsiębiorstwo definiuje się jako przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 10 pracowników i którego roczny obrót lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 milionów EUR.

Artykuł 3

Rodzaje przedsiębiorstw brane pod uwagę przy obliczaniu pułapu zatrudnienia i pułapu finansowego

1. „Przedsiębiorstwo samodzielne” oznacza każde przedsiębiorstwo, które nie jest zakwalifikowane jako przedsiębiorstwo partnerskie w rozumieniu ust. 2 ani jako przedsiębiorstwo powiązane w rozumieniu ust. 3.
2. „Przedsiębiorstwa partnerskie” oznaczają wszystkie przedsiębiorstwa, które nie zostały zakwalifikowane jako przedsiębiorstwa powiązane w rozumieniu ust. 3 i między którymi istnieją następujące związki: przedsiębiorstwo działające na rynku wyższego szczebla (typu *upstream*) posiada, samodzielnie lub wspólnie z co najmniej jednym przedsiębiorstwem powiązaniem w rozumieniu ust. 3, 25% lub więcej kapitału lub praw głosu innego przedsiębiorstwa działającego na rynku niższego szczebla (typu *downstream*).

Przedsiębiorstwo można jednak zakwalifikować jako samodzielne i w związku z tym niemające żadnych przedsiębiorstw partnerskich, nawet jeśli niżej wymienieni inwestorzy osiągnęli lub przekroczyli pułap 25%, pod warunkiem że nie są oni powiązani, w rozumieniu ust. 3, indywidualnie ani wspólnie, z danym przedsiębiorstwem:

- a) publiczne korporacje inwestycyjne, spółki kapitałowe podwyższonego ryzyka, osoby fizyczne lub grupy osób prowadzące regularną działalność inwestycyjną podwyższonego ryzyka, które inwestują w firmy nienotowane na giełdzie (tzw. „anioly biznesu”), pod warunkiem że całkowita kwota inwestycji tych inwestorów w jedno przedsiębiorstwo nie przekroczy 1 250 000 EUR;

- b) uczelnie wyższe lub ośrodki badawcze nienastawione na zysk;
 - c) inwestorzy instytucjonalni, w tym regionalne fundusze rozwoju;
 - d) niezależne władze lokalne jednostki administracyjnej z rocznym budżetem poniżej 10 milionów EUR oraz liczbą mieszkańców poniżej 5 000.
3. Przedsiębiorstwa powiązane oznaczają przedsiębiorstwa, które pozostają w jednym z poniższych związków:
- a) przedsiębiorstwo ma większość praw głosu w innym przedsiębiorstwie w roli udziałowca/akcjonariusza lub członka;
 - b) przedsiębiorstwo ma prawo wyznaczyć lub odwołać większość członków organu administracyjnego, zarządzającego lub nadzorczego innego przedsiębiorstwa;
 - c) przedsiębiorstwo ma prawo wywierać dominujący wpływ na inne przedsiębiorstwo zgodnie z umową zawartą z tym przedsiębiorstwem lub postanowieniami w jego statucie lub umowie spółki;
 - d) przedsiębiorstwo będące udziałowcem/akcjonariuszem lub członkiem innego przedsiębiorstwa kontroluje samodzielnie, zgodnie z umową z innymi udziałowcami/akcjonariuszami lub członkami tego przedsiębiorstwa, większość praw głosu udziałowców/akcjonariuszy lub członków w tym przedsiębiorstwie.

Zakłada się, że wpływ dominujący nie istnieje, jeżeli inwestorzy wymienieni w ust. 2 akapit drugi nie angażują się bezpośrednio lub pośrednio w zarządzanie danym przedsiębiorstwem, bez uszczerbku dla ich praw jako udziałowców/akcjonariuszy.

Przedsiębiorstwa, które pozostają w jednym ze związków opisanych w akapicie pierwszym z co najmniej jednym przedsiębiorstwem, lub inwestorów, o których mowa w ust. 2, również traktuje się jako powiązanych.

Przedsiębiorstwa pozostające w jednym z takich związków z osobą fizyczną lub grupą osób fizycznych działających wspólnie również traktuje się jak przedsiębiorstwa powiązane, jeżeli prowadzą swoją działalność lub część działalności na tym samym właściwym rynku lub rynkach pokrewnych.

Za „rynek pokrewny” uważa się rynek dla danego produktu lub usługi znajdujący się bezpośrednio na wyższym lub niższym szczeblu rynku w stosunku do właściwego rynku.

4. Poza przypadkami określonymi w ust. 2 akapit drugi przedsiębiorstwa nie można uznać za małe lub średnie przedsiębiorstwo, jeżeli 25% lub więcej kapitału lub praw głosu kontroluje bezpośrednio lub pośrednio, wspólnie lub indywidualnie, co najmniej jeden organ państwowy.
5. Przedsiębiorstwa mogą złożyć oświadczenie o swoim statusie prawnym przedsiębiorstwa samodzielnego, przedsiębiorstwa partnerskiego lub przedsiębiorstwa powiązanego, załączając dane dotyczące pułapów określonych w art. 2. Oświadczenie można złożyć nawet wtedy, gdy kapitał jest rozdrobniony w stopniu uniemożliwiającym określenie właściciela, w którym to przypadku przedsiębiorstwo w dobrej wierze oświadcza, że w sposób prawnie uzasadniony może przyjąć, iż 25% lub więcej jego kapitału nie jest w posiadaniu innego przedsiębiorstwa ani we wspólnym posiadaniu większej liczby powiązanych przedsiębiorstw. Oświadczenia takie nie wykluczają kontroli i postępowań wyjaśniających przewidzianych w przepisach krajowych lub wspólnotowych.

Artykuł 4

Dane stosowane do określania pułapu zatrudnienia i pułapu finansowego oraz okresy referencyjne

1. Dane stosowane do określania liczby pracowników i kwot finansowych to dane odnoszące się do ostatniego zatwierdzonego okresu obrachunkowego i obliczane w skali rocznej. Uwzględnia się je począwszy od dnia zamknięcia ksiąg rachunkowych. Kwota wybrana jako obrót jest obliczana z pominięciem podatku VAT i innych podatków pośrednich.
2. Jeżeli w dniu zamknięcia ksiąg rachunkowych dane przedsiębiorstwo stwierdza, że w skali rocznej przekroczyło pułapy zatrudnienia lub pułapy finansowe określone w art. 2, lub spadło poniżej tych pułapów, uzyskanie lub utrata statusu średniego, małego lub mikroprzedsiębiorstwa następuje tylko wówczas, gdy zjawisko to powtórzy się w ciągu dwóch kolejnych okresów obrachunkowych.
3. W przypadku nowo utworzonych przedsiębiorstw, których księgi rachunkowe nie zostały jeszcze zatwierdzone, odpowiednie dane pochodzą z oceny dokonanej w dobrej wierze w trakcie roku obrachunkowego.

Artykuł 5

Pułap zatrudnienia

Liczba zatrudnionych osób odpowiada liczbie rocznych jednostek roboczych (RJR), to jest liczbie pracowników zatrudnionych na pełnych etatach w obrębie danego przedsiębiorstwa lub w jego imieniu w ciągu całego uwzględnianego roku referencyjnego. Praca osób, które nie przepracowały pełnego roku, które pracowały w niepełnym wymiarze godzin bez względu na długość okresu zatrudnienia, lub pracowników sezonowych jest obliczana jako część ułamkowa RJR. W skład personelu wchodzi:

- a) pracownicy;
- b) osoby pracujące dla przedsiębiorstwa, podlegające mu i uważane za pracowników na mocy prawa krajowego;
- c) właściciele-kierownicy;
- d) partnerzy prowadzący regularną działalność w przedsiębiorstwie i czerpiący z niego korzyści finansowe.

Praktykanci lub studenci odbywający szkolenie zawodowe na podstawie umowy o praktyce lub szkoleniu zawodowym nie wchodzi w skład personelu. Nie wlicza się okresu trwania urlopu macierzyńskiego ani wychowawczego.

Artykuł 6

Ustalenie danych przedsiębiorstwa

1. W przypadku przedsiębiorstwa samodzielnego dane dotyczące liczby pracowników ustalane są wyłącznie na podstawie jego ksiąg rachunkowych.
2. W przypadku przedsiębiorstwa mającego przedsiębiorstwo partnerskie lub przedsiębiorstwa powiązane dane, w tym dane dotyczące liczby pracowników, określa się na podstawie ksiąg rachunkowych i innych danych przedsiębiorstwa lub, jeżeli istnieje, skonsolidowanego sprawozdania finansowego danego przedsiębiorstwa lub skonsolidowanego sprawozdania finansowego innego przedsiębiorstwa, w którym ujęte jest dane przedsiębiorstwo.

Dane, o których mowa w pierwszym akapicie, uzupełnia się danymi dotyczącymi każdego przedsiębiorstwa partnerskiego znajdującego się bezpośrednio na wyższym lub niższym szczeblu rynku w stosunku do danego przedsiębiorstwa. Uzupełnienie danych jest proporcjonalne do procentowego udziału w kapitale lub prawach głosu (zależnie od tego, która z tych wartości jest większa). W przypadku holdingów typu cross-holding stosuje się większy udział procentowy.

Dane, o których mowa w pierwszym i drugim akapicie, uzupełnia się pełnymi danymi każdego przedsiębiorstwa, które jest bezpośrednio lub pośrednio powiązane z danym przedsiębiorstwem, jeśli dane te nie zostały podane wcześniej w ramach skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

3. Do celów stosowania ust. 2 dane przedsiębiorstw partnerskich danego przedsiębiorstwa pochodzą z ich ksiąg rachunkowych i innych danych, w tym skonsolidowanego sprawozdania finansowego, jeżeli takie istnieje. Dane te uzupełnia się pełnymi danymi przedsiębiorstw, które są powiązane z tymi przedsiębiorstwami partnerskimi, jeśli dane te nie zostały podane wcześniej w ramach skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Do celów stosowania tego samego ust. 2 dane przedsiębiorstw, które są powiązane z danym przedsiębiorstwem pochodzą z ich ksiąg rachunkowych i innych danych, w tym skonsolidowanego sprawozdania finansowego, jeżeli takie istnieje. Dane te uzupełnia się proporcjonalnie danymi każdego ewentualnego przedsiębiorstwa partnerskiego takiego przedsiębiorstwa powiązanego, znajdującego się na wyższym lub niższym szczeblu rynku, chyba że zostały one już ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym w stosunku co najmniej proporcjonalnym do udziału określonego w ust. 2 akapit drugi.

4. W przypadku gdy w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym brakuje danych dotyczących zatrudnienia w danym przedsiębiorstwie, dane te oblicza się przez proporcjonalne zestawienie danych od przedsiębiorstw partnerskich oraz przez dodanie danych od przedsiębiorstw, z którymi dane przedsiębiorstwo jest powiązane.